

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2018/76

Karar Sayısı : 2022/125

Karar Tarihi : 26/10/2022

R.G.Tarih-Sayı : 2/3/2023-32120

İPTAL DAVASINI AÇAN: Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri Engin ALTAY, Özgür ÖZEL, Engin ÖZKOÇ ile birlikte 114 milletvekili

İPTAL DAVASININ KONUSU: 6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 4. maddesinin ve ekli (2) sayılı listenin,

B. 6., 7. ve 9. maddelerinin,

C. 10. maddesinin;

1. (2) numaralı fıkrası ile 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın,

2. (3) numaralı fıkrası ile 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın (c) bendinin,

Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 2., 8., 9., 10., 13., 15., 17., 20., 23., 35., 36., 38., 42., 48., 49., 60., 70., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırılığı ileri sürülerek iptaline ve yürürlüklerinin durdurulmasına karar verilmesi talebidir.

I. İPTALİ İSTENEN KANUN HÜKÜMLERİ

Kanun'un iptali talep edilen kuralların da yer aldığı;

1. 4. maddesi şöyledir:

“Yurtdışında öğrenim görenler

MADDE 4- (1) 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanuna tabi öğrencilerden, milli güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY terör örgütüne aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan ekli (2) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkileri kesilmiştir. Bunlar hakkında 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin 4 üncü maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümleri uygulanır. Bunların bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemleri yapılmaz ve bunlar söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamazlar.”

2. 6. maddesi şöyledir:

“Emeklilik onayları

MADDE 6- (1) 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ilan edilen olağanüstü halin yürürlüğe girdiği 21/7/2016 tarihinden geçerli olmak üzere, 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun 48 inci maddesinin ikinci fıkrasında emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık süre olağanüstü hal süresince uygulanmaz.”

3. 7. maddesi şöyledir:

“Kamu iştiraklerindeki işçiler

MADDE 7- (1) Devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs, ortaklık ve iştirakler ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmakta iken, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle iş sözleşmesi feshedilen işçiler, bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilemez, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemezler.”

4. 9. maddesi şöyledir:

“Bazı yetkilerin iptali

MADDE 9- (1) 9/1/1985 tarihli ve 3146 sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanununun 12 nci maddesinin birinci fıkrasının (l) ve (m) bentleri kapsamında yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkileri Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanının onayı ile iptal edilir.”

5. 10. maddesinin (2) numaralı fıkrasıyla 667 sayılı KHK'nın 5. maddesine eklenen (2) numaralı fıkra şöyledir:

“(2) Birinci fıkraya göre ilgili pasaport birimine isimleri bildirilen kişilerin eşlerine ait pasaportlar da genel güvenlik açısından mahzurlu görülmesi halinde aynı tarihte İçişleri Bakanlığınca iptal edilebilir.”

6. 10. maddesinin (3) numaralı fıkrasıyla 669 sayılı KHK'nın 4. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın (c) bendi şöyledir:

c) Olağanüstü halin ilanından önceki dönemde 2004 sayılı Kanunun 179/a maddesi uyarınca verilmiş olan tedbir kararları, mahkemece ivedilikle ele alınarak, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu iddiasıyla 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununun 133 üncü maddesi uyarınca kayyım atanan veya hakim ortakları ya da yöneticileri hakkında adli soruşturma yürütülen sermaye şirketleri ile kooperatifler lehine verildiği anlaşılan tedbir kararları derhal kaldırılır.”

II. İLK İNCELEME

1. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü gereğince Zühtü ARSLAN, Burhan ÜSTÜN, Engin Yıldırım, Serdar ÖZGÜLDÜR, Serruh KALELİ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Recep KÖMÜRCÜ, Nuri NECİPOĞLU, Hicabi DURSUN, M. Emin KUZ, Hasan Tahsin GÖKCAN, Kadir ÖZKAYA, Rıdvan GÜLEÇ, Recai AKYEL ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in katılımlarıyla 17/5/2018 tarihinde yapılan ilk inceleme toplantısında dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine, yürürlüğü durdurma talebinin esas inceleme aşamasında karara bağlanmasına OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

III. ESASIN İNCELENMESİ

2. Dava dilekçesi ve ekleri, Raportör Fatih TORUN tarafından hazırlanan işin esasına ilişkin rapor, dava konusu kanun hükümleri, dayanan ve ilgili görülen Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A. Kanun'un 4. Maddesinin ve Ekli (2) Sayılı Listenin İncelenmesi

1. Genel Açıklama

3. 8/4/1929 tarihli ve 1416 sayılı Ecnebi Memleketlere Gönderilecek Talebe Hakkında Kanun uyarınca yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanı ile kamu kurum ve kuruluşlarının yetişmiş insan kaynağı ihtiyacını karşılamak üzere resmî burslu statüde lisans ve lisansüstü öğrenim görmek üzere Millî Eğitim Bakanlığınca (Bakanlık) sınavla yurt dışına öğrenci gönderilmektedir. Bu Kanun uyarınca yurt dışına gönderilenleri (i) *kamuda herhangi bir görevi bulunmayan lisans mezunu öğrenciler*, (ii) *kamu görevini yürütmekte olanlar* ve (iii) *üniversitelerde öğretim elemanı olarak görev yapanlar* olmak üzere üç grupta toplamak mümkündür (AYM, E.2007/64, K.2008/154, 31/10/2008).

4. Anılan Kanun'da; yurt dışına gönderilecek öğrencilerin seçimi, tahsil planları, imzalayacakları taahhütnameler, geri çağrılmalarını gerektirecek durumlar, öğrenim finansmanı, denetlenmeleri, öğrenimleri sonrasında istihdamları gibi hususlar düzenlenmiştir.

5. Kanun kapsamında yurt dışına gönderilecek öğrenciler yazılı ve sözlü sınav sonucuna göre belirlenmektedir. Yazılı sınav Bakanlık veya düzenlenecek protokolle Ölçme, Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) tarafından, sözlü sınav ise Bakanlıkça oluşturulan sözlü sınav komisyonu tarafından yapılmaktadır. Sınavı kazanan ve gönderilmeleri kararlaştırılan kişilerden bu Kanun ile kendilerine tahmil olunan yükümlülükleri yerine getireceklerine dair Bakanlıkça birer taahhütname alınmaktadır.

6. Kanun'un 11. maddesine göre bir öğrencinin öğrenimini tamamlaması, o öğrencinin tahsil planında gösterilen aşamaları geçmesi demektir. Hastalık veya herhangi meşru ve fevkalade bir durum ortaya çıkmadıkça öğrencinin tahsil planında gösterilen sürede öğrenimini bitirmemesi o öğrencinin geriye çağırılmasını gerektirmektedir.

7. Kanun'un 17. maddesinde tahsilini tamamlayarak dönen kişinin bağlı olduğu makama başvuruda bulunması gerektiği, 18. maddesinde ise bu kapsamda uzmanlık alanı dâhilinde kendisine teklif edilen hizmeti yapmaya mecbur olduğu belirtilmiştir.

8. Kanun'un 21. maddesinde bu Kanun uyarınca mecburi hizmet karşılığı yurt dışına gönderilen öğrencilerin öğrenimlerini başarıyla tamamladıktan sonra mecburi hizmet yükümlülüklerini ifa etmek üzere, adlarına gönderildikleri kurumların ilgili kadrolarına atanacakları düzenlenmiştir. Adına öğrenim gördükleri yükseköğretim kurumları ile kamu kurum ve kuruluşlarına ataması gerçekleştirilenler, kanuni süre içinde göreve başlamak zorundadır.

9. Kanun'un 19. maddesinde ise yurt dışına gönderilenlerin tazminat yükümlülüğü düzenlenmektedir. Buna göre mecburi hizmet karşılığı yurt dışına gönderilenlerden öğrenimlerini gönderiliş amaçlarına uygun bir dereceyle tamamlamayanlar ve mecburi hizmet yükümlülüklerini yerine getirmeyenler ile devlet memurluğundan çıkarılanlar ilgili mevzuat hükümleri uyarınca öğrenim masraflarını faizleriyle birlikte ödemekle yükümlüdür. Mecburi hizmet yükümlülüğünü ihlal edenlerden kendilerine yapılan masrafların tahsili 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun ek 34. maddesi hükümlerine göre yapılmaktadır.

10. 657 sayılı Kanun'un ek 34. maddesinde; ilgili kanunlara veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerine göre, öğrenim yapmak, yetiştirilmek, eğitilmek, bilgilerini artırmak, staj yapmak veya benzeri bir nedenle geçici süreli görevlendirilmek suretiyle üç ay veya daha fazla süre ile yurt dışına gönderilen kamu personelinin yurt dışında kaldığı sürenin iki katı kadar zorunlu hizmeti yerine getirmesi gerektiği, bu hizmet tamamlanmadan görevden ayrılma, müstafi sayılma ya da bir ceza ile görevine son verilmesi hâlinde kendileri için kurumlarınca fiilen döviz olarak yapılmış olan her türlü masraflar için aynı döviz cins ve miktarı üzerinden borçlandırılacağı düzenlenmiştir. Ayrıca hesaplanan borç miktarı, ilgilinin durumu ve ödettirilecek meblağ dikkate alınarak azami beş yıla kadar taksitlendirilebilmektedir.

2. Anlam ve Kapsam

11. 7081 sayılı Kanun'un dava konusu 4. maddesinin birinci cümlesinde 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden, millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan, ekli (2) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkilerinin kesildiği hükme bağlanmıştır.

12. Kuralda öngörülen öğrencilikle ilişğin kesilmesi tedbiri kişinin yurt dışında devam eden eğitiminin sonlandırılmasına yol açmamakta; sadece yurt dışına eğitim amacıyla gönderilen kişilerin 1416 sayılı Kanun uyarınca sahip olduğu statüyü sona erdirmekte ve devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânını ortadan kaldırmaktadır.

13. Dava konusu maddenin ikinci cümlesinde öğrencilikle ilişği kesilenler hakkında 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Anılan fıkralarda; terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum ya da gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle kamu görevinden çıkarılanlar hakkında uygulanacak ilave tedbirler düzenlenmiştir.

14. Dava konusu maddenin üçüncü cümlesinde ise öğrencilikle ilişği kesilenlerin bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmayacağı ve bunların söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacağı düzenlemesine yer verilmiştir.

3. İptal Talebinin Gerekçesi

15. Dava dilekçesinde özetle;

- Öğrencilikle ilişğin kesilmesi tedbirinin süre yönünden herhangi bir belirleme içermediği, etkilerinin olağanüstü hâlden sonra da devam ettiği, kapsamının geniş tutulduğu olağanüstü hâlin gereklerini aşan nitelikte bir düzenleme olduğu,

-Tedbirlerin uygulanmasına dayanak gösterilen *aidiyet, iltisak ve irtibat* kavramlarının belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu, bu tespitinin hangi kriterlere göre ve nasıl yapıldığı hususlarının belirli olmadığı,

- Kuralın genel, soyut ve sürekli nitelikte değil sadece ekli (2) sayılı listede adı bulunan kişileri etkileyen bireysel nitelikte bir işlem olduğu, bu nedenle kuvvetler ayrılığı ilkesine aykırı olduğu gibi yürütme ve yargı fonksiyonlarının gaspı anlamına da geldiği,

- Kuralla olağanüstü hâllerde dokunulamayacak haklar kapsamında olan suç ve cezaların kanunla konulması ilkesinin, ceza normlarının geçmişe yürümezliği ilkesinin ve masumiyet karinesinin ihlal edildiği, öğrencilik statüsüne son verilen ve diğer yaptırımlara tabi tutulan kişilerin yargı yoluna başvurma imkânı bulunmadığından mahkemeye erişim hakkının elinden alındığı,

- Kişinin resmî devlet burslu öğrenci statüsünün ortadan kaldırılması sebebiyle eğitimini tamamlayamamasının ve almış olduğu eğitime ilişkin denklik işlemlerinin yapılmamasının, akademik unvan ve derecesine bağlı haklardan yararlandırılmamasının eğitim hakkını ihlal ettiği,

- İlişği kesilenlerin isimlerinin ve bazı kimlik bilgilerinin Resmî Gazete’de yayımlanmasının maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı ile özel hayatın gizliliği ilkesine aykırı olduğu, burslarının kesilmesi, bazı ruhsat ve lisanslarının iptal edilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinde çalışamayacakları, bu şirketlerin kurucu ve ortağı olamayacakları hükmüne yer verildiğinden çalışma ve teşebbüs hürriyetinin, ayrıca kamu hizmetinde çalışmalarını yasaklandığından kamu hizmetine girme hakkının ortadan kaldırıldığı,

belirtilerek kuralın Anayasa’nın Başlangıç’ı ile 8., 9., 13., 15., 17., 20., 36., 38., 42., 48., 49., 70., mülga 91., mülga 121. ve 125. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

4. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

a. Maddenin Birinci Cümlesi ile Kanun’a Ekli (2) Sayılı Liste

16. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 43. maddesi uyarınca kurallar ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 40. maddesi yönünden de incelenmiştir.

17. Dava konusu kuralda, 1416 sayılı Kanun’a tabi öğrencilerden, millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY’ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan, ekli (2) sayılı listede yer alanların öğrencilikle ilişkilerinin kesildiği hükme bağlanmıştır.

18. Kuralla millî güvenliğe açık ve yakın tehlike oluşturan FETÖ/PDY’ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu tespit edilen kişiler hakkında uygulanan *1416 sayılı Kanun kapsamında öğrencilikle ilişkilerinin kesilmesi* tedbirinin olağanüstü hâlin ilanına sebep olan tehdit veya tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olduğu açıktır.

19. Kuralda öngörülen tedbir, olağanüstü hâl döneminde uygulanmış; hüküm ve sonuçlarını doğurmuştur. Kuralın tedbire muhatap kişilerin statülerinde ileriye yönelik sürekli değişiklikler meydana getirmesi, olağanüstü hâl süresince uygulanma özelliğini aşan bir niteliği olduğu anlamına gelmemektedir. Kural Resmî Gazete’de yayımlanmak suretiyle defaten uygulanmış ve belli kişiler hakkında hükmü icra edilmiştir. Kuralın Kanun’a ekli listede sayılan kişilerle sınırlı olarak uygulandığı dikkate alındığında geleceğe yönelik genel, soyut ve herkesi bağlayıcı bir etki meydana getirmediği açıktır. Bu yönüyle kural olağanüstü hâl dönemini aşan genel bir düzenleme niteliği taşımamaktadır. Bu itibarla kuralın anayasallık denetiminde Anayasa’nın olağanüstü hâllerde temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılması rejimini düzenleyen 15. maddesinin dikkate alınması gerekmektedir.

20. Anayasa'nın "Eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi" başlıklı 42. maddesinin ilk fıkrasında "Kimse, eğitim ve öğrenim haklarından yoksun bırakılamaz." denilerek eğitim ve öğretim hakkının genelliği ilkesi benimsenmiş, ikinci fıkrasında da öğrenim hakkının kapsamının kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Dördüncü fıkrada ise eğitim ve öğretim hürriyetinin Anayasa'ya sadakat borcunu ortadan kaldırmayacağı vurgulanmıştır.

21. Ayrıca maddenin yedinci fıkrasında eğitim ve öğrenim hakkı ve ödevi yönünden özel bir hüküm niteliğinde olarak "Devlet, maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin, öğrenimlerini sürdürebilmeleri amacı ile burslar ve başka yollarla gerekli yardımları yapar." denilmek suretiyle maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrencilere öğrenimlerini sürdürebilmeleri için burs ve başka yollar ile yardım yapılacağı ifade edilmiştir. Maddenin bu fıkra ile ilişkin gerekçesinde ise maddî imkânlardan yoksun başarılı öğrenciler bakımından devlete bir ödev yüklendiği ifade edilmiştir.

22. Anayasa Mahkemesi'nin daha önceki kararlarında vurgulandığı üzere eğitim hakkı, yükseköğretim seviyesini de kapsayan (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 28; İhsan Asutay, B. No: 2012/606, 20/2/2014, § 36) bu çerçevede belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına alan (Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 68) bir hak olmakla birlikte kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğretim almasını engellememe şeklinde negatif ödev yükleyen bir nitelik de barındırır (Adem Öğüt ve diğerleri, B. No: 2014/20527, 22/11/2017, § 44; Yüksel Baran, B. No: 2012/782, 26/6/2014, § 36).

23. Anayasa'nın 42. maddesi kural olarak devlete, kişilere yurt dışında tahsil görmesini sağlama şeklinde bir yükümlülük yüklememektedir. Bununla birlikte anılan maddenin ikinci fıkrasında yer verilen "Öğrenim hakkının kapsamı kanunla tespit edilir ve düzenlenir." hükmü dikkate alındığında kanun koyucunun kişilere yurt dışında eğitim görme imkânı tanınması hâlinde bu imkândan yararlanmanın Anayasa'nın 42. maddesinde öngörülen güvencelerin kapsamına gireceği açıktır.

24. 1416 sayılı Kanun'da yurt dışına eğitim amacıyla gönderilen kişilerin bu eğitim karşılığında birtakım yükümlülükler altına girmesi öngörülmüştür. Kanun'da öngörülen şartları sağlayan istekliler, devletin sağladığı bu imkândan yararlandırılmaktadır. Bu bakımdan iptali istenen düzenleme ile 1416 sayılı Kanun kapsamında yurt dışında tahsilini devam ettirmekte olanların öğrencilik statüleri sona erdirildiğinden, başka bir deyişle devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânları ortadan kaldırıldığından bu husus, Anayasa'nın 42. maddesi çerçevesinde belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına erişimin sağlanması, kamu otoritelerinin bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklindeki yükümlülük bağlamında incelenmelidir (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Ali Eneze, B. No: 2017/35352, 23/5/2018, § 28).

25. 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerin öğrencilikle ilişkilerinin kesilmesi, bu Kanun kapsamında yurt dışında eğitimine devam eden öğrencilerin söz konusu eğitim nedeniyle kendilerine ödenen devlet bursunun kesilmesine sebebiyet vermiştir. Zira bu tedbirle millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, irtibatı veya iltisakı olan kişilerin devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânı sonlandırılmıştır. Bu açıdan bakıldığında kuralın eğitim ve öğrenim hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

26. Eğitim ve öğrenim hakkı; olağanüstü hâl yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür.

27. Anılan hak, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin (MSHUS) 4. maddesinin (2) numaralı ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve bu Sözleşme'ye ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında olmadığı gibi milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir güvence (olağanüstü dönemlerde korunmaya devam eden güvenceler) kapsamında da değildir.

28. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde kişilerin eğitim hakkının kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması ya da bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte bu husus, yapılacak düzenlemelerde sınırsız bir takdir yetkisi tanındığı anlamına gelmemektedir. Anılan maddede olağanüstü hâllerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun kabul edilebilmesi için bunu aşan keyfi müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

29. Anayasa Mahkemesi kararlarında belirtildiği üzere olağanüstü dönemlerde öngörülen tedbirin olağanüstü duruma neden olan tehlikenin bertaraf edilmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olması gerekir. Bunun yanında getirilen sınırlama, durumun gerektirdiği oranı aşacak şekilde keyfi niteliğe dönüşmemelidir. Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında ölçülülüğün tespitinde tedbirin alındığı dönemin tüm şartları değerlendirilmelidir. Bu çerçevede olağanüstü yönetim usulünün uygulanmasına neden olan tehdit veya tehlikeler, sınırlamaya konu hak ve özgürlüklerin niteliği ve tedbirin alındığı zaman gözönünde bulundurulmalıdır.

30. Kanun kapsamında yurt dışına gönderilen kişilere sağlanan en önemli avantaj devlet bursu ile yurt dışında tahsil görme imkânıdır. Söz konusu kişiler bu yolla öğrenim masrafları kamu tarafından finanse edilmek suretiyle yurt dışında lisans ve lisansüstü eğitimlerini tamamlama imkânına sahip olmaktadır. Bununla birlikte anılan kişiler bu imkân karşılığında birtakım yükümlülükler altına da girmektedir. Buna göre Kanun kapsamında devlet tarafından yurt dışına öğrenim görmeye gönderilen kişilerin bu Kanun'a göre öğrenimlerini tamamlama ve ardından belirli bir süre kamu hizmetinde istihdam edilme yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu itibarla Kanun kapsamında yurt dışında eğitim gören öğrencilerin öğrenimlerini tamamlamalarının ardından belirli bir süre kamu görevlisi olarak faaliyette bulunmaları gerekmektedir.

31. Kamu görevlilerinin statülerinden kaynaklanan ve katlanmak zorunda oldukları yükümlülüklerden birisi Anayasa'nın 129. maddesi ile 657 sayılı Kanun'un 6. maddesinde öngörülen sadakat yükümlülüğüdür. Kamu görevlisinin devlete sadakat yükümlülüğü, kamu hizmetinin etkin bir şekilde yürütülmesi ve mesleki disiplinin sağlanması konusunda bir fonksiyon icra etmektedir (*Gülistan Atasoy ve diğerleri* [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, § 68).

32. Anayasa'nın 129. maddesinin birinci fıkrasında memurlar ve diğer kamu görevlilerinin Anayasa ve kanunlara sadık kalarak faaliyette bulunma yükümlülüklerinin bulunduğu belirtilmiştir. Anılan hüküm uyarınca devletin memurlar ve kamu görevlilerinden özel bir güven ve sadakat bağlılığı ile kamu görevini yerine getirmelerini talep etme yetkisi bulunmaktadır. Bu husus devletin faaliyetlerine güven duyulmasının bir gereğidir. Dolayısıyla anılan hususlar çerçevesinde kanun koyucunun, kamu görevlisi olarak istihdam edilen veya edilecek bireylerle ilgili birtakım tedbirler alma ve bu yükümlülüğe uymayanlar hakkında yaptırım uygulama konusunda takdir yetkisinin bulunduğu açıktır.

33. Buna göre millî güvenlik ve Anayasa'ya sadakat yükümlülüğüyle bağdaşmayacak biçimde FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu belirtilen kişilerin öğrencilikle ilişkisinin ve bu yolla devletin sağladığı burs imkânının kesilmesini öngören kuralın millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanarak buna ilişkin hizmetlerin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

34. Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında ölçülülük incelemesinde, devletin yukarıda açıklanan meşru amaca ulaşmak için söz konusu temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamada başvurduğu *yöntem* ile ilgili ayrı bir değerlendirme yapılması gerekmektedir.

35. *Yöntemle ilgili sorun* devletin öğrencilikle ilişik kesme tedbirinde benimsediği usulün sınırlama getirilen temel hak ve özgürlükler bağlamında değerlendirilmesini gerekli kılar. Tedbirde uygulanan yöntemin niteliği, sınırlama aracının hafif ya da ağır olup olmadığına ya da olması gerekip gerekmediğinin belirlenmesinde dikkate alınması gereken önemli bir unsurdur. Buna göre öğrencilikle ilişkisi kesilen kişilerin tedbirin uygulanması aşamasına kadarki sürece ne şekilde dâhil edildiği, bireysel durumları değerlendirilerek tedbir kapsamında olmalarını gerektiren fiilî ve hukuki olgulardan haberdar edilip edilmedikleri, kişilere haklarındaki iddialara karşı cevap verme ve delil sunma, sürece karşı etkili idari ya da yargısal yollara başvuru imkânının sağlanıp sağlanmadığının gözönüne alınması gerekir. Kısacası söz konusu mesele, kişilerin öğrencilikle ilişkisinin kesilmesi sürecinde *bireyselleştirmenin* ne ölçüde sağlandığının incelenmesini gerektirmektedir.

36. Kuşkusuz kişilerin öğrencilikle ilişkileri kesilirken tedbiri gerektiren olay ve olgular hakkında bilgilendirilmesi bu konuda beyanlarının alınarak her bir birey özelinde değerlendirme yapılması, tedbir işleminde *bireyselleştirmenin* sağlanması açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda kişilerin tedbir işlemine karşı etkili idari ve yargısal yollara başvurma imkânına sahip olmasının da bireyselleştirmenin sağlanmasında temel bir rolü bulunmaktadır. Olağanüstü dönemlerde dahi söz konusu şart yerine getirilmeden yapılacak uygulamaların keyfilğe yol açabileceği ve bunun da Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında durumun gerektirdiği ölçü içinde değerlendirilemeyeceği açıktır.

37. Bunun yanında dava konusu kuralda olduğu gibi tedbir sürecinin bir bütün olarak ele alınmasının gerektiği durumlarda olağanüstü dönemlerde böylesi istisnai yöntemlere başvurulmasına neden olabilecek zorlayıcı ve beklenmedik şartlar da gözetilerek sonradan tedbir işlemlerine karşı etkili idari ve yargısal denetim mekanizmalarının oluşturulmasıyla bireyselleştirme şartının yerine getirileceği kabul edilebilir.

38. Kural kapsamında kişilerle ilgili olarak öğrencilikle ilişkisinin kesilmesi gerekenlerin tespit edildiği ve bunlara sağlanan burs imkânının Bakanlar Kurulunca liste usulüyle sonlandırıldığı, bu kişiler hakkında herhangi bir idari soruşturma yapılmadığı anlaşılmıştır.

39. Kuşkusuz kanun koyucunun demokratik düzene tehdit oluşturan durumları bertaraf etmek için başvuracağı araçların kapsamını, içeriğini tespit etmede geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır. Nitekim devletin tehlikenin içeriği ve boyutu ile doğrudan temas hâlinde olması nedeniyle buna yönelik savunma stratejisini belirlemede her zaman öncelikli bir konumu bulunmaktadır. Ancak olağanüstü hâl yönetim usullerinde dahi söz konusu yöntemler tespit edilirken belirli ölçülerde hareket edilmesi gerekir. Dolayısıyla olağanüstü dönemde devlete tanınan yetki alanının sınırları Anayasa'nın 15. maddesinde belirtilen *durumun gerektirdiği ölçü* kriteri kapsamında değerlendirilmelidir. Söz konusu kriterin kapsamı da belirlenirken ülkenin içinde bulunduğu şartlar, karşılaşılan tehlikenin yakın ve acil müdahale gerektiren bir niteliği olup olmadığı, sınırlamanın etki ve derecesi gibi hususların dikkate alınması gerekir.

40. 15 Temmuz darbe girişimi, ülkede terör saldırılarının yoğunlaştığı bir dönemde gerçekleştirilmiştir. Bu süreçte genel olarak bölücü terör örgütü PKK ile mücadele edilmekle birlikte DHKP/C, El Kaide ve DEAŞ gibi diğer pek çok terör örgütünün de saldırılarına maruz kalınmış ve bunlara karşı da mücadelede bulunulmuştur. Dolayısıyla darbe teşebbüsünün savuşturulmasından sonra teşebbüsle bağlantılı kişilerle veya teşebbüsle doğrudan bağlantılı olmasa bile teşebbüsün arkasındaki yapılanma ile ilgili olduğu değerlendirilen kişilere karşı etkili bir mücadele yapılması zorunluluğu ortaya çıkmıştır (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, § 101).

41. Tehlikenin kaynağını oluşturan FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarının neredeyse tamamında örgütlenmesi ve kesinleşmiş yargı kararlarına da konu olan birçok yasa dışı faaliyeti gerçekleştirecek operasyonel bir güç hâline gelmesi nedeniyle demokratik devlet düzenine karşı oluşturduğu tehdit, darbe girişimiyle birlikte açık ve mevcut bir tehlikeye dönüşmüştür. Esasen darbe teşebbüsünden önce uzun bir zaman söz konusu tehlikeye karşı mücadele başlamıştır. Dolayısıyla tehlikenin ağırlığı ile orantılı olarak demokratik anayasal düzeni sürdürmek bakımından olağanüstü hâl ilanına neden olan olayların bertaraf edilmesi ve bir daha tekrarlanmaması amacıyla devletin olağan dönemle kıyaslanmayacak ciddi ve acil yöntemlere başvurulması zorunluluğunun ortaya çıktığı anlaşılmıştır.

42. Bu açıdan olağanüstü hâl koşullarında darbe teşebbüsü sürecinde oluşan tehlikeye karşı etkili ve acil tedbir alma ihtiyacının ortaya çıkardığı hukuki ve fiilî zorunluluklar nedeniyle tedbire muhatap kişiler yönünden tedbir öncesi bireyselleştirme sağlanmadan söz konusu tedbirlerin uygulandığı görülmüştür.

43. Bununla birlikte bazı hukuki ve fiilî zorunluluklar nedeniyle de olsa bireyselleştirme sağlanmadan söz konusu tedbirlerin uygulanmasına izin verilmesi Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında durumun gerektirdiği ölçüde bir sınırlama olarak görülemez. Zira yukarıda açıklandığı üzere her durumda tedbir sürecinde keyfi uygulamaların önüne geçilebilmesi için her bir kişi nezdinde tedbir işleminin sorgulandığı etkili idari veya yargısal denetim mekanizmasının tesis edilmesi gerekir. Bu durum söz konusu keyfiliğe karşı hukukun mutlak üstünlüğünü öngören hukuk devleti ilkesinin zorunlu bir sonucu olduğu gibi Anayasa'nın 40. maddesinin de bir gereğidir.

44. Anayasa'nın 40. maddesinde Anayasa ile tanınmış hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkesin yetkili makama geciktirilmeden başvurma imkânının sağlanmasını isteme hakkı (etkili başvuru hakkı) güvence altına alınmaktadır.

45. Etkili başvuru hakkı anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceleyebileceği makul, erişilebilir, etkili, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânının sağlanmasını teminat altına almaktadır (AYM, E.2018/74, K.2019/92, 24/12/2019, §§ 30, 31).

46. 2/1/2017 tarihli ve 685 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (KHK) ile olağanüstü hâl kapsamında başka bir işlem tesis edilmeksizin doğrudan KHK hükümleri ile tesis edilen işlemlere ilişkin başvuruları değerlendirmek ve karara bağlamak üzere komisyon kurulmuştur. 685 sayılı KHK, 1/2/2018 tarihli ve 7075 sayılı Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme Komisyonu Kurulması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'la Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından kabul edilerek kanunlaşmıştır.

47. 7075 sayılı Kanun'un 11. maddesinin (1) numaralı fıkrasında, Ankara idare mahkemeleri arasından belirlenecek mahkemelerde Komisyon kararlarına karşı iptal davası açılabilmesi

öngörülmüştür. Böylece kural kapsamında öngörülen öğrencilikle ilişkin ve bu yolla devletin sağladığı burs imkânının kesilmesi tedbirinin her bir birey açısından hukukiliğinin denetlenmesi amacıyla Komisyon ve idare mahkemesine başvurma imkânı tanınmıştır.

48. Bu açıdan kuralda öngörülen tedbire karşı Anayasa'nın 40. maddesi bağlamında etkili makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya devam etmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya elverişli idari ve yargısal yollara başvuru imkânının sağlandığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla devletin kural kapsamında tedbir uygulanan kişilere etkili idari ve yargısal yolu sağlama yükümlülüğünü yerine getirmediği söylenemez.

49. Nitekim Anayasa Mahkemesi, Komisyona başvuru yolunun ilk bakışta ulaşılabilir, ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğunu kabul etmektedir (*Remziye Duman*, B. No: 2016/25923, 20/7/2017). Benzer şekilde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de (AİHM) Komisyona yapılan başvurular ile idare mahkemeleri ve nihai olarak Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru yoluyla yapacağı incelemenin etkili bir hukuk yolu olduğunu belirtmektedir (*Köksal/Türkiye* (k.k.), B. No: 70478/16, 12/6/2017).

50. Buna göre öğrencilikle ilişkin ve bu yolla devletin sağladığı burs imkânının kesilmesi tedbirinin her bir birey yönünden hukuka uygunluğunun denetlenmesinin yani bireyselleştirmenin sağlanması için ilgili kanunlarda gerekli güvencelere yer verildiği görülmektedir. Başka bir ifadeyle hukuk sisteminde ileriye dönük olsa dahi tedbirlerin amacına uygun ve ölçülü şekilde uygulanmasını sağlayacak şekilde Komisyon ve idare mahkemesine başvuru imkânı getirilmek suretiyle etkili idari, yargısal güvencelerin tanındığı, söz konusu güvencelerin olağanüstü hâle sebebiyet veren tehdit veya tehlikenin bertaraf edilmesine yönelik kuralın bu amaç dışında keyfi bir şekilde uygulanmasını engelleyecek nitelikte olduğu anlaşılmıştır.

51. Sonuç olarak darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan FETÖ/PDY'yle mücadele etmek amacıyla bu örgüte aidiyeti, iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan, ekli (2) sayılı listede yer alan kişilerin olağan usullerin ötesinde bir uygulamayla liste usulüne göre öğrencilikle ilişkilerinin ve bu yolla devletin sağladığı burs imkânının kesilmesini düzenleyen kuralın -olağanüstü hâle neden olan şartlar ve özellikle bireyselleştirmeyi sağlamaya elverişli idari ve yargısal başvuru imkânları dikkate alındığında- millî güvenliğin ve demokratik anayasal düzenin korunması amacı bakımından kişilerin eğitim hakkına *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

52. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 15., 40. ve 42. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç'ı ile 8., 9., 13., 17., 20., 36., 48., 49., 70. ve 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 15., 40. ve 42. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralda öğrencilikle ilişkin kesilmesi tedbirinin demokratik anayasal düzenin sağlıklı bir şekilde sürdürülmesi amacıyla uygulandığı anlaşılmaktadır. Bu açıdan bakıldığında söz konusu tedbir cezalandırma amacına matuf olmadığı gibi bunun için uygulanan usulün de ceza usul hukuku alanındaki yargısal uygulamalarla herhangi bir benzerliği bulunmamaktadır.

Bu açıdan kuralda öngörülen tedbirin cezai niteliği olmamasının bir sonucu olarak anılan tedbire ceza hukukunun çekirdek haklarının uygulanmasını gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu nedenle kuralın Anayasa'nın 38. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

Kuralın ayrıca Anayasa'nın mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle de ilgisi görülmemiştir.

b. Maddenin İkinci Cümlesi

53. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa'nın 35., 40., 118. ve 119. maddeleri yönünden de incelenmiştir.

54. Dava konusu kuralda, 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan, ekli (2) sayılı listede yer alan ve öğrencilikle ilişkileri kesilenler hakkında 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarının uygulanması öngörülmüştür.

55. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, maddenin (1) numaralı fıkrası uyarınca görevine son verilenlerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilemeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceği, görevinden çıkarılanların uhdelelerinde bulunan her türlü mütevellî heyet, kurul, komisyon, yönetim kurulu, denetim kurulu, tasfiye kurulu üyeliği ve sair görevlerin de sona ermiş sayılacağı ifade edilmiş; (3) numaralı fıkrasında da görevlerine son verilenlerin silah ruhsatlarının ve pilot lisanslarının iptal edileceği, oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından on beş gün içinde tahliye edileceği, bu kişilerin özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamayacağı hüküm altına alınmıştır.

56. Dava konusu kural uyarınca millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı nedeniyle öğrencilikle ilişkisi kesilenler hakkında 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarında sayılan mezkûr tedbirler uygulanacaktır.

57. Kuralın atıfta bulunduğu 667 sayılı KHK, 18/10/2016 tarihli ve 6749 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun ile kanunlaşmıştır. Bu çerçevede 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) numaralı fıkrası da aynen kanunlaşmış, kanunlaştıktan sonra anılan fıkraya 25/7/2018 tarihli ve 7145 sayılı Kanun'un 21. maddesiyle "*Birinci fıkra uyarınca kamu görevinden çıkarılan asker kişilerin askerî rütbeleri, mahkeme kararı aranmaksızın karar tarihinden geçerli olmak üzere geri alınır*" şeklinde cümle eklenmiştir.

58. Anılan KHK'nın 4. maddesinin (3) numaralı fıkrası ise "*Bu maddeye göre görevlerine son verilenlerin silah ruhsatları ve pilot lisansları iptal edilir ve bu kişiler oturdukları kamu konutlarından veya vakıf lojmanlarından onbeş gün içinde tahliye edilir. Bu kişiler özel güvenlik şirketlerinin kurucusu, ortağı ve çalışanı olamazlar.*" şeklinde iken söz konusu fıkra TBMM'de görüşülürken fıkraya "*...silah ruhsatları,...*" ibaresinden sonra gelmek üzere "*...gemi adamlığına ilişkin belgeleri...*" ibaresi eklenmiş ve fıkra bu şekilde kanunlaşmıştır.

59. Dava konusu kural uyarınca öğrencilikle ilişkisi kesilenler hakkında uygulanacak 667 sayılı KHK'nın 4. maddesinin (2) ve (3) numaralı fıkralarında sayılan mezkûr tedbirler ile 6/2/2018 tarihli ve 7086 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan tedbirler aynı içerikte olup Anayasa Mahkemesinin 24/6/2021 tarihli ve E.2018/81, K.2021/45 sayılı kararıyla söz konusu tedbirleri içeren kuralların Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal taleplerinin reddine hükmedilmiştir (bkz. §§ 143-255).

60. Dava konusu kural açısından söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmadığından 7086 sayılı Kanun'un 1. maddesinin (2) numaralı fıkrasında yer alan ve dava

konusu kuralda öngörülen tedbirlerle aynı içerikte olan tedbirleri içeren kuralların Anayasa'ya uygunluk denetiminde belirtilen gerekçeler bu kural yönünden de geçerlidir.

61. Bu itibarla darbe girişimiyle devletin demokratik düzenine açık ve yakın bir tehlike oluşturan terör örgütleri veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla mücadele etmek amacıyla olağanüstü hâl koşullarında Kanun'a ekli (2) sayılı listeye 1416 sayılı Kanun kapsamındaki öğrencilik statüsü sona erdirilen kişiler için öngörülen ilave tedbirleri düzenleyen kuralların demokratik anayasal düzenin ve kamu güvenliğinin korunması amacı bakımından ilgili bulunduğu temel hak ve hürriyetlere *durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak* şekilde bir sınırlama getirdiği söylenemez.

62. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15., 20., 35., 40., 48., 49., 70., 118. ve 119. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 17., 36., 42., 125. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları Anayasa'nın 15., 20., 35., 40., 48., 49., 70., 118. ve 119. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kuralın Anayasa'nın 38., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

c. Maddenin Üçüncü Cümlesi

63. Dava konusu kuralda, 1416 sayılı Kanun'a tabi öğrencilerden millî güvenliğe tehdit oluşturduğu tespit edilen FETÖ/PDY'ye aidiyeti, iltisakı veya irtibatı olan ekli (2) sayılı listede yer alan ve öğrencilikle ilişkileri kesilenlerin bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmayacağı, bunların söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacağı öngörülmüştür.

64. Kural, olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulanmıştır. Bu nedenle kurala ilişkin Anayasa'ya uygunluk denetiminin Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir.

65. Eğitim, Anayasa tarafından doğrudan güvence altına alınmış bir haktır. Ayrıca eğitim, çok özel bir kamu hizmeti olarak sadece doğrudan faydaları olan bir hizmet değil geniş sosyal fonksiyonları da olan bir hizmettir. Demokratik bir toplumda insan haklarının korunması ve devamı için eğitim hakkının vazgeçilmez ve temel bir katkısı olduğu da aşikârdır (*Mehmet Reşit Arslan ve diğerleri*, B. No: 2013/583, 10/12/2014, § 66).

66. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında eğitim hakkının yükseköğrenim seviyesini de kapsadığına, belli bir zamanda mevcut olan eğitim kurumlarına etkili bir biçimde erişimin sağlanmasını güvence altına aldığına, kamu otoritelerine bireyin eğitim ve öğrenim almasını engellememe şeklinde bir negatif ödev yüklediğine karar vermiştir (bkz. § 22).

67. Bununla birlikte eğitim kurumlarına erişim hakkı, eğitim hakkının sadece bir yönünü oluşturmaktadır. Hakkın etkili olması için buna ilave olarak eğitim alan kişi aldığı eğitimden menfaat sağlama imkânına da sahip olmalıdır. Bu imkânı sahip olabilmek için ise bir ülkede yürürlükte olan kurallara uygun olarak tamamlanan eğitimin ülkenin resmî makamlarınca tanınması gerekmektedir (*Rauf Bekiroğlu*, B. No: 2014/127, 19/7/2017, § 25, *Şehmus Altuğrul*, B. No: 2017/38317, 13/1/2021, § 41).

68. Bu bağlamda 1416 sayılı Kanun uyarınca yurt dışında eğitim gören kişilerin aldıkları eğitimin ülkenin resmî makamlarınca tanınması kişinin eğitiminden menfaat sağlaması için bir

gerekliliktir. Aksi takdirde kişi, aldığı eğitimden yurt içinde bir kazanım sağlayamayacaktır. Bu nedenle 1416 sayılı Kanun uyarınca yurt dışında eğitim gören kişilerin bu kapsamda gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemleri yapılmayacağını, bunların söz konusu eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlanamayacağını öngören kuralın eğitim ve öğrenim hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

69. Diğer yandan Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" başlıklı 20. maddesinin birinci fıkrasında "Herkes, özel hayatına ve aile hayatına saygı gösterilmesini isteme hakkına sahiptir. Özel hayatın ve aile hayatının gizliliğine dokunulamaz." hükmü yer almaktadır.

70. Anayasa'nın 20. maddesinin gerekçesinde de belirtildiği üzere özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı bir yönüyle özel hayatın gizliliğinin korunmasını, başkalarının gözleri önüne serilmemesini, bir başka ifadeyle kişinin özel hayatında yaşananların yalnız kendisi veya kendisinin bilmesini istediği kimseler tarafından bilinmesini isteme hakkını korurken diğer yönüyle resmî makamların özel hayata müdahale edememesi yani kişinin ferdi ve aile hayatını kendi anladığı gibi düzenleyip yaşayabilmesi hakkını güvence altına almaktadır (AYM, E.2018/81, K.2021/45, 24/6/2021, § 69).

71. Anayasa Mahkemesi kararlarında; özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkının kişinin çevresinde bulunanlarla temas kurma hakkını içerdiği, kişilerin mesleki hayatları ile özel hayatları arasında sıkı bir ilişki bulunduğu, kişinin mesleği ile ilgili tasarrufların özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir (*Serap Tortuk*, B. No: 2013/9660, 21/1/2015, § 37; *Bülent Polat* [GK], B. No: 2013/7666, 10/12/2015, § 62).

72. Meslek hayatı ve buna bağlı kazanımlar ile sosyal statüyü etkileyen bir düzenlemenin sebep unsurunu özel hayata ilişkin davranışlar oluşturmamakla birlikte söz konusu düzenleme, sonuçları itibarıyla kişilerin özel hayatını önemli ölçüde etkileyebilir (AYM, E.2018/159, K.2019/93, 24/12/2019, § 16).

73. Bununla birlikte özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmayan ve kişilerin mesleki hayatlarına ya da sosyal statülerine yönelik müdahaleler ya da tedbirler içeren her durumun doğrudan doğruya özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Bu türden müdahalelerin konu olduğu süreçler özel hayata saygı hakkının incelenmesini ve güvencelerinin harekete geçirilmesini sağlamaya elverişli olmalıdır. Mesleki hayata ve sosyal statüye yönelik olarak gerçekleştirilen müdahalelerin ya da alınan tedbirlerin kişilerin sosyal yaşamlarına ve çevreleriyle kuracakları iletişime, dolayısıyla özel hayatlarına dolaylı da olsa bir etkisinin olacağı öngörülebilir olsa da bu kapsamdaki gerçekleşmiş ya da gerçekleşmesi muhtemel etkinin meselenin özel hayata saygı hakkı kapsamında ele alınmasını gerekli kılacak ölçüde ciddi ve asgari bir ağırlık düzeyinde olduğunun ortaya konulması gerekir. Ağırlığın belirlenmesi ise her somut olayın kendine özgü koşulları dikkate alınarak ve başvuruçuların ortaya koyacakları değerlendirilebilecek mahiyetteki iddia ve deliller irdelenerek gerçekleştirilebilir (bazı farklarla birlikte bkz. *C. A. (3)*, [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 93).

74. Bu çerçevede özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanılmaksızın mesleki hayata ve sosyal statüye yönelen müdahalelerin ya da tedbirlerin özel hayata saygı hakkı kapsamında değerlendirilebilmesi için muhataplarının özel hayatları üzerinde ciddi etkisi olması veya bu düzeyde bir etkinin doğmasının muhtemel olması gerekir. Bu türden bir meselenin özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmesini gerekli kılan asgari ağırlık düzeyinde olup olmadığının değerlendirilmesinde kişinin iç dünyasında meydana gelen etkinin derecesi, kişinin sosyal çevresinde ve itibarında meydana gelen etkinin derecesi, kişinin muhatap olduğu müdahalenin ya da tedbirin neden olacağı etkinin ya da zararın derecesi, etkinin ya da zararın ne derecede ikna edici

açıklamalarla ortaya konulduğu ve delillendirildiği ile mesleki hayata yönelik müdahalelerin ya da tedbirlerin nedenlerine ilişkin hususlar dikkate alınmalıdır (bazı farklarla birlikte bkz. C.A. (3), § 94).

75. Dava konusu kural kapsamındaki kişilerin akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlandırılmamasının temel sebebi Anayasa'ya aykırı faaliyetlerde bulunan oluşum ve yapılara irtibat ve iltisakının olduğunun değerlendirilmesidir. Bu sebebin özel hayat kapsamında kalan değerlerden herhangi birisiyle ilgili olmadığı açıktır. Dolayısıyla kural kapsamına giren kişilerin akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlandırılmamasının sebep temelli yaklaşıma göre özel hayatla bağlantısının bulunduğu söylenemez.

76. Sonuç temelli yaklaşım yönünden inceleme yapıldığında ise öncelikle kuralda öngörülen sınırlamanın olumsuz etkilerinin kural kapsamındaki kişilerin açık hukuka aykırı eylemlerinin öngörülebilir sonuçları olup olmadığına bakılır. Bireylerin hukuka aykırılığı açık olan fiillerinin öngörülebilir sonuçlarının özel hayata saygı hakkının norm alanına temas eden bir yönü yoktur. Bu bağlamda somut kural değerlendirildiğinde kural kapsamına giren kişilerin hukuka aykırı bir fiilinin bulunduğu henüz tespit edilmemiştir. Öte yandan kural kapsamına giren kişilerin akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlandırılmamasının bunların soysal statülerine etkileri de dikkate alınmalıdır. Söz konusu kişiler, Anayasa'ya aykırı faaliyetlerde bulunduğu değerlendirilen ve sonraki yargı kararlarıyla terör örgütü olduğuna hükmedilen bir oluşumla irtibatlı olduğu gerekçesiyle kural konusu tasarrufa maruz kalmıştır. Bu durumda kural kapsamındaki kişilerin akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlandırılmamasının terör örgütleriyle irtibat ve iltisaklarının bulunduğu gerekçesine dayanmış olmasının bunların sosyal statüsünü ve itibarını etkilediği tartışmasızdır. Anılan kişilerin bu durumdan duyacağı üzüntü ve ızdırabın özel hayata ilişkin değerlere temas ettiğini kabul etmek gerekir.

77. Bu çerçevede kişilerin 1416 sayılı Kanun'da öngörülen imkândan yararlanmak suretiyle gördükleri eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerine bağlı haklardan yararlandırılmamasını öngören kural, Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındaki özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkına da sınırlama getirmektedir.

78. Eğitim ve öğrenim hakkı ile özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı olağanüstü hâl yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu haklar yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür. Ayrıca anılan haklar, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden güvenceler kapsamında değildir.

79. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde söz konusu hakların kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması ya da bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte anılan maddede olağanüstü hâllerde durumun gerektirdiği ölçüde düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun kabul edilebilmesi bunu aşan keyfi müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

80. Denklik başvurusunun kabul edilmesi durumunda ilgili kişi hakkında diploma denklik belgesi veya mezuniyet denklik belgesi düzenlenmekte olup bu belgeler, yurt dışında alınan eğitimin Türk yükseköğretim sisteminde hangi akademik alan ve dereceye eş değer olduğunu gösteren belgelerdir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından denklik işlemlerinin yapılması ve denklik belgesi verilmesi, belge sahibine yurt dışı yükseköğretim kurumlarından ve programlarından almış

olduğu ön lisans, lisans ve yüksek lisans diplomalarının Türkiye’de sağladığı kazanımlardan yararlanma imkânı sunmaktadır.

81. Buna göre denklik sadece yurt dışında eğitimini tamamlayan kişilere aldıkları eğitimin tamamlandığını belgeleme ve bu eğitimleri ile ilgili sahip oldukları diplomanın sağladığı belirli bir mesleği yapabilme gibi birtakım imkânlardan yararlanma hakkı vermektedir. Bunun yanı sıra yurt dışı yükseköğretim kurumlarından ve programlarından alınan ön lisans, lisans ve yüksek lisans diplomaları sadece ilgili eğitim düzeyindeki kazanımlar bakımından Türkiye’deki diplomalara eş değer tutulmakta olup kişilere Türkiye’de edinilmiş diplomaların sağladığı hakların ötesinde bir avantaj sağlamamaktadır.

82. Akademik unvan ise kişinin eğitim görerek ve belli sınavları başarıyla geçerek bir bilimsel tezi başarıyla savunarak o konudaki bilgi ve becerilerini ispatladıktan sonra taşımaya hak kazandığı sıfattır. 4/11/1981 tarihli ve 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun “*Tanımlar*” başlıklı 3. maddesinin birinci fıkrasının (m) bendinde *öğretim üyelerinin*, bir başka deyişle profesör, doçent ve doktor öğretim üyelerinin akademik unvana sahip oldukları hükme bağlanmıştır. Kanun’un “*Unvanların korunması*” başlıklı 29. maddesinde ise öğretim üyelerinin bu Kanun’da yazılı hükümler dışında kazandıkları akademik unvanlardan yoksun bırakılmayacağı, başka bir işe geçmek, emekli olmak veya çekilmek ya da işten çekilmiş sayılmak yoluyla öğretim görevinden ayrılanların akademik unvanlarını taşıyabilecekleri düzenlemesine yer verilmiştir.

83. 1416 sayılı Kanun kapsamında yurt dışında tamamlanan eğitimler sonucunda elde edilen akademik unvan ve dereceler de bu unvan ve dereceler Türkiye’de sağladığı kazanımlardan yararlanma imkânı sunmaktadır. Bu unvan ve dereceler, öncelikle kişinin akademik alanda faaliyet göstermesine imkân vermekte; bunun yanı sıra kamuda veya özel sektörde çalışması durumunda çalışma hayatı boyunca bu unvan ve dereceleri kullanabilmesini sağlamaktadır. Bu unvan ve derecelere sahip olunması, kişinin meslek ve sosyal hayatında üçüncü kişilerle kuracağı ilişkiler ve itibarları üzerinde etki gösterebilmektedir.

84. Yurt dışında eğitimini tamamlayan kişilere aldıkları eğitimin tamamlandığını belgeleme imkânı veren denklik işlemlerinin yapılmamasının ve benzer şekilde iş ve mesleki faaliyetler ile sosyal statü açısından sahip oldukları akademik unvan ve dereceleri kullanmasının yasaklanmasının millî güvenlik, demokratik anayasal düzen ve kamu güvenliğinin sağlanması ve korunması amaçlarına ulaşma bakımından gereklilik unsurunu sağlamadığı anlaşılmaktadır.

85. Bu durumda 1416 sayılı Kanun uyarınca eğitim gören öğrencilerin gördükleri eğitimlere ilişkin olarak denklik işlemlerinin yapılmamasını ve gördükleri eğitimleri kapsamındaki akademik unvan ve derecelerin sağladığı haklardan yararlanmamasını öngören kuralın kişilerin eğitim hakkına *durumun gerektirdiği ölçünün* ötesinde bir sınırlama getirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

86. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa’nın 15., 20. ve 42. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Kural Anayasa’nın 15., 20. ve 42. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa’nın Başlangıç kısmı ile 8., 9., 13., 17., 35., 36., 40., 48., 49., 70. ve 125. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

Kuralın Anayasa’nın 38., mülga 91. ve mülga 121. maddeleriyle ilgisi görülmemiştir.

B. Kanun’un 6. Maddesinin İncelenmesi

1. İptal Talebinin Gerekçesi

87. Dava dilekçesinde özetle; emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık sürenin olağanüstü hâl süresince uygulanmamasının Anayasa’da güvence altına alınan sosyal güvenlik hakkının hayata geçirilmesini fiilen imkânsız hâle getirdiği, emeklilik onayı yapılmayan ve bu nedenle emekli olamayan memur veya kamu görevlisinin emekli ikramiyesi ve emekli aylığı gibi haklardan mahrum kalacağı, ayrıca sınırları ve süresi belli olmadan idareye böyle bir yetki verilmesinin sosyal hukuk devleti ilkesi ile bağdaşmayacağı, bunun yanı sıra sigortalı statüsünde prim ödeme yükümlülüğünü yerine getiren kişilerin bu statünün sağlamış olduğu haklardan yararlandırılmamasının mülkiyet hakkını ihlal ettiği, memurlar ve diğer kamu görevlilerinin çalışma hayatını kendi iradeleri ile sonlandıramamalarının çalışma hakkı ve sözleşme serbestisini de zedelediği belirtilerek kuralın, Anayasa’nın 2., 35., 48. ve 60. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

2. Anayasa’ya Aykırılık Sorunu

88. 6216 sayılı Kanun’un 43. maddesi uyarınca kural ilgisi nedeniyle Anayasa’nın 15. maddesi yönünden de incelenmiştir.

89. Kuralla 20/7/2016 tarihli ve 2016/9064 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla ilan edilen olağanüstü hâlin yürürlüğe girdiği 21/7/2016 tarihinden geçerli olmak üzere 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu’nun 48. maddesinin ikinci fıkrasında emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık sürenin olağanüstü hâl süresince uygulanmayacağı hüküm altına alınmaktadır. Buna göre 5510 sayılı Kanun’un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olan kamu görevlilerinin emeklilik işlemlerinin tekemmülü bakımından gerekli olan yetkili amirin emekliye sevk onayı vermesi için aynı Kanun’un 48. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen bir aylık sürenin uygulanma zorunluluğu olağanüstü hâlin ilanından itibaren ve devamı süresince kaldırılmıştır.

90. Kamu görevlilerinin emeklilik işlemlerinin tekemmülü bakımından gerekli olan yetkili amirin emekliye sevk onayı vermesi için öngörülen bir aylık sürenin uygulanma zorunluluğunun kaldırılmasına ilişkin kural, olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik olarak bu dönemde uygulanmıştır. Bu nedenle kurala ilişkin Anayasa’ya uygunluk denetiminin Anayasa’nın 15. maddesi kapsamında yapılması gerekir.

91. Anayasa’nın 60. maddesinde “*Herkes, sosyal güvenlik hakkına sahiptir./Devlet, bu güvenliği sağlayacak gerekli tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.*” denilmektedir. Buna göre sosyal güvenlik herkes için bir hak ve bunu gerçekleştirmek devlet için bir görevdir.

92. Sosyal güvenlik, kişilerin istek ve iradeleri dışında oluşan sosyal risklerin kendilerinin ve geçindirmekle yükümlü oldukları kişilerin üzerindeki gelir azaltıcı ve harcama artırıcı etkilerinin en aza indirilmesi, ayrıca sağlıklı ve asgari hayat standardının güvence altına alınmasıdır. Bu güvencenin gerçekleştirilebilmesi için sosyal güvenlik kuruluşları oluşturularak kişilerin yaşlılık, hastalık, malullük, kaza ve ölüm gibi sosyal risklere karşı asgari yaşam düzeylerinin korunması amaçlanmaktadır. Kişilere sağlanan bu anayasal güvencelerin yaşama geçirilebilmesi için devlet tüm çalışanlara sosyal güvenlik hakkını sağlamak ve bunun için gerekli önlemleri almakla yükümlüdür.

93. 5510 sayılı Kanun’un 48. maddesi gereğince, bu Kanun’un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olanların yaşlılık, malullük veya vazife malullüğü işlemlerinin yetkili makamın onayı ile tekemmül edeceği düzenlenmiştir. Maddenin ikinci fıkrasında ise özel kanun hükümleri hariç olmak üzere yetkili makamın emekliye sevk onayının talep tarihinden itibaren bir ayı geçemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Sosyal güvenlik mevzuatı açısından belli bir yaşa ulaşılması ve çalışma süresinin doldurulması nedeniyle çalışma gücü azalan sigortalının iş

hayatından çekilerek çalışmadan yaşamını sürdürmesi ve bu aşamadaki gelir kaybının giderilmesi amacıyla yaşlılık (emekli) aylığı bağlanması sonucunu doğuran emeklilik uzun vadeli sigorta kollarından birisidir. Bu bağlamda 5510 sayılı Kanun'un 4. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında olan memurlar ve diğer kamu görevlilerinin emeklilik işlemlerinin tekemmülü için gerekli olan emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık sürenin olağanüstü hâl süresince uygulanma zorunluluğunun kaldırılmasını öngören kuralın sosyal güvenlik hakkına yönelik bir sınırlama öngördüğü açıktır.

94. Sosyal güvenlik hakkı olağanüstü hâl yönetiminin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan, dokunulması yasaklanmış çekirdek haklar arasında bulunmamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden olağanüstü hâllerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirlerin alınması mümkündür. Ayrıca anılan hak, Türkiye'nin taraf olduğu milletlerarası sözleşmelerde olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden güvenceler kapsamında değildir.

95. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü dönemlerde sosyal güvenlik hakkının kullanılmasının kısmen veya tamamen durdurulması veya bunlar için Anayasa'da öngörülen güvencelere aykırı tedbirler alınabilmesi mümkün olmakla birlikte anılan maddede olağanüstü hâllerde durumun gerektirdiği ölçüde söz konusu düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle temel hak ve özgürlüklere getirilen sınırlamanın Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında *durumun gerektirdiği ölçüde* olduğunun kabul edilebilmesi bunu aşan keyfî müdahalelere izin verilmemesi gerekir.

96. 15 Temmuz darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında ülke genelinde darbe girişimiyle bağlantılı ya da doğrudan darbe girişimiyle bağlantılı olmasa bile FETÖ/PDY'nin kamu kurumlarındaki örgütlenmesine yönelik olarak Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından soruşturmalar yürütülmüş ve çok sayıda kamu görevlisi hakkında gözaltı ve tutuklama tedbirleri uygulanmıştır (*Aydın Yavuz ve diğerleri*, § 51; *Mehmet Hasan Altan (2)* [GK], B. No: 2016/23672, 11/1/2018, § 12).

97. Ayrıca olağanüstü hâl sürecinde kamu görevinden çıkarma tedbirlerinin uygulanmasına karar verilmiş, bu konuda genel ve soyut normlar ihdas edilerek alınan tedbirlerin yanı sıra kişiler hakkında doğrudan etki doğurucu nitelikte işlemler de tesis edilmiştir. Bu kapsamda 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı KHK'nın 3. maddesinde yargı mensupları ile bu meslekten sayılanlardan, 4. maddesinde ise bunlar dışındaki tüm kamu personelinin (işçiler dâhil) devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu Millî Güvenlik Kurulunca (MGK) karar verilen yapı, oluşum veya gruplara ya da terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilenlerin meslekten veya kamu görevinden çıkarılmalarına karar verileceği düzenlenmiştir (kamu görevinden çıkarma tedbirlerine ilişkin detaylı bilgi için bkz. *Aydın Yavuz ve diğerleri*, §§ 56-61).

98. Darbe teşebbüsü ve FETÖ/PDY kapsamında on binlerce kamu görevlisi hakkında kamu görevinden çıkarma, görevden uzaklaştırma ve bunlarla bağlantılı farklı nitelikte tedbirler uygulanmıştır. Bütün bu olgular karşısında özellikle darbe teşebbüsü, FETÖ/PDY üyeliği ve terör ile ilgili suçlardan dolayı kamu görevlileri hakkında uygulanan adli ve idari tedbirler nedeniyle emeklilik işlemlerinin yürütülmesi sırasında aksaklıklar olması doğaldır. Bu bağlamda söz konusu tedbirlerin yoğun bir şekilde uygulandığı dönemde kamu personelinin durumlarındaki belirsizliklerden dolayı emeklilik başvurusu yapan çalışanların özlük dosyalarındaki bilgiler değerlendirilmek suretiyle emeklilik hakkı kazanıp kazanamadıklarının tespiti sırasında gecikme ve zorluklar yaşanabilir. Ayrıca kamu görevlileri hakkında uygulanan tedbirler nedeniyle ortaya çıkan personel eksikliği de dikkate alındığında olağanüstü hâl döneminde emekliye sevk onayı için

Esas Sayısı : 2018/76

Karar Sayısı : 2022/125

öngörülen bir aylık sürenin ortadan kaldırılmasının sosyal güvenlik sisteminin düzgün ve sağlıklı bir şekilde işlemesi amacı bakımından elverişli ve gerekli bir tedbir olmadığı söylenemez.

99. Memurlar ve kamu görevlileri için emeklilik işleminin tamamlanabilmesi ve emeklilik aylığının bağlanabilmesi için *yaş* ve *sigortalılık süresi* koşullarının gerçekleşmesi gerekmekte, başkaca bir şart aranmamaktadır. Kural, memurların veya kamu görevlilerinin emeklilik hakkından yararlanabilmesi için yeni bir şart öngörmemektedir. Dolayısıyla belirtilen düzenleme dışında olağanüstü hâl nedeniyle kamu görevinden çıkarılanlarla ilgili olarak emekliliğe hak kazanma koşulları, emeklilik başvurusu, emekli aylığı ve emekli ikramiyesi hesaplanma yöntemi ve benzeri unsurlar yönünden diğer kamu görevlilerinden farklı bir uygulama geliştirilmemiş ve bu kişiler sosyal güvenlik hukuku genel hükümleri çerçevesinde olağan işleme tabi tutulmaya devam edilmiştir.

100. Bunun yanı sıra kural, olağanüstü hâl süresince emeklilik talebinde bulunulamayacağı veya emeklilik işlemlerinin yapılmayacağı anlamına gelmemekte olup sadece bir aylık sürenin uygulanma zorunluluğu kaldırılmıştır. Bir kamu görevlisi tarafından emeklilik talebinde bulunulması durumunda yetkili amir tarafından emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık süre içinde veya bu süreden sonra emekliye sevk onayı verilmesi mümkündür.

101. Ayrıca emeklilik için gerekli şartları taşıyan memur ve diğer kamu görevlilerinin haklarında ceza soruşturması veya kovuşturması bulunması ya da ceza yargılaması sonucunda cezaya mahkûm edilmesi emekliliğe engel bir durum değildir. Zira 5510 sayılı Kanun'da ve diğer ilgili mevzuatta bu kişilerin emeklilik haklarının düşmesini ve emekli aylıklarının devamlı olarak kesilmesini gerektiren bir hüküm bulunmamaktadır. Bu kapsamda bulunan sigortalılardan aylık bağlanmasına müstahak olup talep edenlere, aylık bağlanmakta ve yine ilgili mevzuatta yer alan diğer ödeme ve haklar verilmektedir.

102. Bu itibarla olağanüstü hâlin devamı süresince ve olağanüstü hâlin gerektirdiği şartlar nedeniyle emekliye sevk onayı için öngörülen bir aylık sürenin uygulanma zorunluluğunu ortadan kaldıran kuralın, olağanüstü hâlde sosyal güvenlik hakkını durumun gerektirdiği ölçüyü aşacak şekilde sınırlandırdığı söylenemez.

103. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 15. ve 60. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2., 35. ve 48. maddesiyle ilgisi görülmemiştir.

C. Kanun'un 7. Maddesinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

104. 15 Temmuz darbe girişiminden sonra olağanüstü hâlin ilan edilmesi ve bu kararın TBMM tarafından onaylanmasını takip eden süreçte Cumhurbaşkanı'nın başkanlığında toplanan Bakanlar Kurulu tarafından Anayasa'nın o tarihte yürürlükte bulunan 121. maddesine dayanılarak KHK'lar çıkarılmıştır. Söz konusu KHK'lar ile olağanüstü hâlin ilanına sebep olan olay ve olguların bertaraf edilmesi amacıyla kişi ve kuruluşlara yönelik birtakım tedbirler öngörülmüştür.

105. Bu tedbirlerden biri, kamu görevinden çıkarma tedbiridir. Anılan tedbir doğrudan KHK'lara ekli listelerde isim ve soy isimleri yazılan kişilerin kamu görevinden çıkarılması şeklinde uygulandığı gibi idari işlemlerle de kamu görevinden çıkarma tedbirinin uygulanmasına imkân tanınmıştır.

106. 667 sayılı KHK'nın "*Kamu görevlilerine ilişkin tedbirler*" başlıklı 4. maddesinin (f) ve (g) bentlerinde terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilen, 657 sayılı Kanun ile bu KHK'nın 3. maddesinde belirtilenler hariç diğer mevzuata tabi her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin; bir bakanlığa bağlı, ilgili veya ilişkili olmayan diğer kurumlarda her türlü kadro, pozisyon ve statüde (işçi dâhil) istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılacağı hüküm altına alınmıştır.

107. Anılan KHK 6749 sayılı Kanun ile kanunlaştırılmıştır.

108. 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi gereğince kamuda her türlü kadro, pozisyon ve statüde istihdam edilen personelin kamu görevinden çıkarılabileceği düzenlenmiş olduğundan terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı bulunduğu değerlendirilen kamuda istihdam edilen işçiler de iş sözleşmesinin feshi yoluyla kamu görevinden çıkarılmıştır. Kamuda istihdam edilen işçilerin iş akdinin 667 sayılı KHK'nın 4. maddesi kapsamında feshi *şüphe feshi* kavramına dayanmaktadır. İlk olarak Alman hukukunda ortaya çıkan ve Alman mahkemelerince 1931 yılında verilen bir kararda geçen şüphe feshi kavramı Yargıtay içtihatlarında da yer almaktadır. Yargıtay işçinin bir suç işlediğinden veya sözleşmeye aykırı davranışta bulunduğundan şüphe edilmesi ve bu yüzden taraflar arasında iş ilişkisinin devamı için gerekli olan güvenin yıkılması veya ağır biçimde zedelenmesi nedeniyle iş sözleşmesinin feshedilmesini şüphe feshi hâli olarak tanımlamaktadır (şüphe feshi kavramı ve Yargıtay uygulaması hakkında detaylı bilgi için bkz. C. A. (3), §§ 46-56).

109. Kuralda, devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs, ortaklık ve iştirakler ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmakta iken terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle işveren tarafından duyulan şüphe üzerine iş akdi feshedilen işçilerin bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmeyeceği hüküm altına alınmaktadır. Bu yönüyle kural, asıl tedbir niteliğinde olan iş sözleşmesinin feshinin ardından uygulanan ve iş sözleşmesi feshedilen kişinin bir daha kamuda istihdam edilmeyeceği ve doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmeyeceğine ilişkin bir tedbir içermektedir.

110. İş sözleşmesi feshedilen işçilerin kural uyarınca istihdam edilemeyeceği kuruluşlardan ilkinin devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs, ortaklıklar oluşturmaktadır. Kamu iktisadi teşebbüsleri (KİT) Anayasa'nın 165. maddesinden hareketle *sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıkları* olarak tanımlanabilir. 8/6/1984 tarihli ve 233 sayılı Kamu İktisadi Teşebbüsleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile düzenlenen KİT'ler tüzel kişiliğe sahip olup 233 sayılı KHK ile saklı tutulan hususlar dışında özel hukuk hükümlerine tabidir.

111. Anılan KHK'nın 2. maddesine göre *teşebbüs* terimi *kamu iktisadi teşebbüsleri* yerine kullanılmakta olup teşebbüsler, *iktisadi devlet teşekkülü (İDT)* ile *kamu iktisadi kuruluşunun (KİK)* ortak adıdır. *İDT*; sermayesinin tamamı devlete ait, iktisadi alanda ticari esaslara göre faaliyet göstermek üzere kurulan kamu iktisadi teşebbüsüdür. *KİK* ise sermayesinin tamamı devlete ait olup tekel niteliğindeki mal ve hizmetleri kamu yararı gözeterek üretmek ve pazarlamak üzere kurulan ve gördüğü bu kamu hizmeti dolayısıyla ürettiği mal ve hizmetler imtiyaz sayılan kamu iktisadi teşebbüsüdür. *Müessese*, sermayesinin tamamı bir İDT'ye veya KİK'e ait olup ona bağlı işletme

veya işletmeler topluluğudur. *Bağlı ortaklık*; sermayesinin yüzde ellisinden fazlası İDT veya KİK'e ait olan işletme veya işletmeler topluluğundan oluşan anonim şirketlerdir.

112. Görüldüğü üzere kamu kurumlarında görev yapmakta iken iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı *teşebbüs ve ortaklıklarda* istihdam edilemeyeceğinden anlaşılması gereken, birer hizmet yerinden yönetim kuruluşu olan iktisadi kamu kuruluşu niteliğindeki *İDT, KİK, müessese ve bağlı ortaklıklardır*.

113. Yukarıda sayılan iktisadi kamu kuruluşlarının yanı sıra *kamu iştirakleri* olarak adlandırılan kuruluşlar da bulunmaktadır. *Kamu iştiraki*; İDT'ler ile KİK'lerin veya bağlı ortaklıklarının, sermayelerinin en az yüzde on beşine, en çok yüzde ellisine sahip buldukları anonim şirketlerdir. Bunlar KİT'lere uygulanan hukuki rejime değil bütünüyle özel hukuk rejimine tabidir. Kamu iştirakleri, aslında bir İDT veya bir KİK'in ya da bir bağlı ortaklığın özel sektörde yer alan ortaklıklardaki hisseleridir. Bir başka deyişle kamu iştirakleri, bir anonim şirketteki kamu hisseleridir.

114. Dava konusu kuralda yer alan *kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler* ifadesi ile kastedilen de kamunun hissesinin bulunduğu ve 233 sayılı KHK'da "*iştirakler*" başlığı altında düzenlenen özel hukuk hükümlerine tabi anonim şirketlerdir.

115. Kural, iş sözleşmesi feshedilen bu işçilerin kamu kurum ve kuruluşlarında herhangi bir şekilde istihdam edilmelerinin önünü kapatmaktadır. Bir başka deyişle kuralda kamu kurum ve kuruluşlarında uygulanan istihdam şekilleri arasında bir ayırım yapılmadığı, iş sözleşmesi feshedilen işçilerin 657 sayılı Kanun'da sayılan ve *memurlar, sözleşmeli personel, geçici personel ve işçilerden* oluşan dört grup kamu görevlisi statüsünden hiçbirinde istihdam edilemeyecekleri düzenlemesine yer verildiği anlaşılmaktadır. Kural ile iş sözleşmesi feshedilen bu işçilerin kamuda istihdam edilmemekle birlikte doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmeleri imkânı da ortadan kaldırılmıştır. Ayrıca iş sözleşmesi feshedilen işçiler için kuralda öngörülen tedbirin devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklarda istihdam edilmeyi yasaklamasının yanı sıra bu yasağın tamamen özel hukuk hükümlerine tabi olan ve kamunun sadece hissesinin bulunduğu anonim şirketleri de kapsayacak şekilde düzenlendiği görülmektedir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

116. Dava dilekçesinde; dava konusu kuralda yer alan "*mensubiyet*", "*irtibat*" ve "*iltisak*" kavramlarının belirsiz ve öngörülemez olduğu, bu tespitin hangi kriterlere göre ve nasıl yapıldığı hususlarının belirli olmadığı, kuralla devletin veya kamu tüzel kişilerinin ortaklığının bulunduğu teşebbüs, ortaklık ve iştirakler ile diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmakta iken iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha kamu kurum ve kuruluşlarında herhangi bir şekilde istihdam edilmesinin yasaklandığı, buna göre kuralın olağanüstü hâlin gereklerini aşan nitelikte bir düzenleme olduğu, sadece olağanüstü hâl süresince uygulanacak bir kural olmayıp sürekli nitelik taşıdığı, iş akdi feshedilen kişilerin kamu kurum ve kuruluşlarında herhangi bir şekilde istihdam edilmesi yasaklandığından çalışma ve teşebbüs hürriyeti ile kamu hizmetine girme hakkına müdahale edildiği belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 13., 15., 48., 49. ve 70. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

a. Kanun'un 7. Maddesinin "...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar..." İbaresinden Sonra Gelen "...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler..." İbaresini Dışında Kalan Kısmı

117. Terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle iş akdi feshedilen işçilerin bir daha devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs ve ortaklıklar bünyesinde veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilmesi ile doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmesini yasaklayan kuralın olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Ancak kural, sadece olağanüstü dönemde değil olağan dönemde de uygulanacak niteliği haizdir. Bu nedenle kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

118. Anayasa'nın kamu hizmetine girme hakkını düzenleyen 70. maddesinin birinci fıkrasında "*Her Türk, kamu hizmetlerine girme hakkına sahiptir*" denilmiş, ikinci fıkrasında ise "*Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.*" hükmüne yer verilmiştir. Böylece hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemeyeceği öngörülerek bir yandan kamu hizmetine alınmada aranacak koşulların belirlenmesi hususunda kanun koyucuya takdir yetkisi tanınmış, diğer yandan da söz konusu koşullar belirlenirken bu hakka getirilecek sınırlamaların ancak görevin gerektirdiği niteliklerle uyumlu olması hâlinde mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Buna göre kamu hizmetine girme hakkına koşul belirlemek suretiyle getirilecek sınırlama görevin gerektirdiği niteliklerden başka bir şarta bağlanamaz. Bu husus, anılan maddenin gerekçesinde "*...Kamu hizmetine alınacak memur ve kamu görevlileri ile ilgili düzenlemede bu hakkın kötüye kullanılmasını önleyecek hükümler getirilmiştir.*" biçiminde vurgulanmıştır (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 16).

119. Kural; devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı teşebbüs, ortaklık ve iştirakler ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmakta iken iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar ile diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilemeyeceğini ve doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceğini öngörmektedir. Bu açıdan bakıldığında kuralın kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getirdiği açıktır.

120. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca kamu hizmetine girme hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin Anayasa'da öngörülen sınırlamanın kanunla yapılması, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine ve ölçülülük ilkesine uygun olması gerekmektedir.

121. Anayasa'nın 70. maddesinde kamu hizmetlerine girme hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu kapsamda maddenin ikinci fıkrasında "*Hizmete alınmada, görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemez.*" hükmüne yer verilerek hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerin gözetilmesi anılan hak bakımından özel bir sınırlama nedeni olarak öngörülmüştür. Diğer yandan hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerin gözetilmesi - hakkın kapsamı gereği- bu niteliklerin kamu hizmetinde bulunma sırasında devam etmesini de içermektedir. Bu bağlamda anılan fıkra ile hizmete alınmada görevin gerektirdiği niteliklerden başka hiçbir ayırım gözetilemeyeceği öngörülerek bir yandan kamu hizmetine alınmada aranacak şartların belirlenmesi hususunda kanun koyucuya takdir yetkisi tanınmış, diğer yandan da söz konusu şartlar belirlenirken bu hakka getirilecek sınırlamaların ancak görevin gerektirdiği niteliklerle uyumlu olması hâlinde mümkün olabileceği ifade edilmiştir. Buna göre kamu hizmetine girme hakkına getirilecek sınırlama görevin gerektirdiği niteliklerden başka bir şarta bağlanamaz (AYM, E.2018/89, K.2019/84, 14/11/2019, § 16).

122. Devlete sadakat ve güven temelinde yürütülmesi gereken kamu hizmetinde istihdam edilecek kişilerin terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara iltisakı yahut bunlarla irtibatının olmamasının bu alandaki güvenilirliğin sağlanması, kamu hizmetinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi bakımından taşıdığı önem açıktır. Bu itibarla kuralın kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesine yönelik meşru bir amacının olduğu anlaşılmaktadır.

123. Kuralla iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar bünyesinde veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarında istihdam edilemeyeceği, doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceği tedbirini öngörülmektedir. Buna göre kuralda, uygulanacak tedbirin niteliği, tedbirin hangi hâllerde ve kimler hakkında uygulanacağı, bu kişilerin hangi kurum ve kuruluşlarda çalıştırılmayacağına açık ve net bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. Bu durumda kapsam ve sınırlarının tespiti mümkün olan söz konusu kuralın belirsiz olduğundan söz edilemez.

124. Öte yandan Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca sınırlamanın ölçülü olup olmadığının da değerlendirilmesi gerekir. Anayasa'nın anılan maddesinde güvence altına alınan ölçülülük ilkesi *elverişlilik*, *gereklilik* ve *orantılılık* olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. *Elverişlilik* öngörülen sınırlamanın ulaşılacak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, *gereklilik* ulaşılacak istenen amaç bakımından sınırlamanın zorunlu olmasını diğer bir ifadeyle aynı amaca daha hafif bir sınırlama ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, *orantılılık* ise hakka getirilen sınırlama ile ulaşılacak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.

125. Dava konusu kuralın, millî güvenlik bakımından risk oluşturabilecek durumları nedeniyle iş sözleşmesi feshedilen işçilerin bir daha kamu hizmetinde istihdam edilmemeleri ve doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilmemelerini düzenlemek suretiyle millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi amacına ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

126. Devletin anayasal düzenini ortadan kaldırmaya yönelmiş bir tehdidin varlığı, bu tehdidin ülkeye verdiği veya vereceği zararın büyüklüğü karşısında devletin söz konusu tehdidin bir an önce bertaraf edilebilmesi kapsamında gerekli tedbirleri alabileceğinde kuşku yoktur. Bu bağlamda *arındırma süreci* olarak adlandırılan kamu personelinin kamudan çıkarılması ve benzer nitelikteki kamu işçilerinin iş sözleşmesinin feshi yoluyla kamu görevinin sonlandırılması tedbirinin ardından terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kişilerin kamu görevine devam etmelerinin yarattığı tehdit ve riskler ile bunun devletin anayasal düzenine yönelik yarattığı tehlikenin boyutları dikkate alınarak bir daha kamu görevlisi olarak istihdam edilemeyeceğini öngören bir düzenleme yapılması doğaldır.

127. Terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı bulunan kamu görevlilerinin kamu kurumlarındaki örgütlenmesinin bertaraf edilmesi ve kamu kurumları içinde yer almakta olan bu kişilerin tasfiyesinin sağlanması amacına hizmet eden *arındırma süreçleri* esas itibarıyla kamu görevlilerinin *kamudaki istihdamları üzerinde* odaklanmaktadır.

128. Dava konusu kuralda da kamu işçilerinin iş sözleşmesinin feshi yoluyla kamu görevinin sonlandırılması tedbirinin ardından bir daha kamuda istihdam edilemeyeceğinin ve doğrudan veya dolaylı olarak görevlendirilemeyeceğinin öngörüldüğü dikkate alındığında kuralla ulaşılacak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile bireyin kamu hizmetine girme hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır.

129. İptali talep edilen kuralın esasını teşkil eden kamu hizmetinin ve görevinin icra edilmesinin yasaklanmasına ilişkin tedbirin, terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı

yahut bunlarla irtibatı olan kişilerin kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde yaratacağı riskin niteliği dikkate alındığında, millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanarak kamu hizmetinin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi kapsamında ölçüsüz olmadığı sonucuna varılmaktadır.

130. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13. ve 70. maddelerine aykırı değildir. İptal talebinin reddi gerekir.

Kuralla ilgili Anayasa'nın 2., 15., 48. ve 49. maddeleri çerçevesinde ileri sürülen aykırılık iddiaları, Anayasa'nın 13. ve 70. maddeleri kapsamında ele alındığından anılan hükümler yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

b. Kanun'un 7. Maddesinin "...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar..." İbaresinden Sonra Gelen "...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler..." İbaresini

131. Dava konusu kuralın olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Ancak kuralın olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olarak uygulanmaması nedeniyle kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

132. Anayasa'nın 48. maddesinde "*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir.*", 49. maddesinde de "*Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir.*" denilmek suretiyle herkesin çalışma hürriyeti ve hakkı ile sözleşme özgürlüğüne sahip olduğu hüküm altına alınmıştır.

133. Kural; terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu değerlendirilmek suretiyle iş sözleşmesi feshedilen kamu işçilerinin kamunun hissesi bulunan tüzel kişiler bünyesinde istihdam edilemeyeceğine ilişkin bir yasaklama tedbiri içermektedir. Bu hâliyle kural, çalışma hürriyeti ve hakkını sınırlamaktadır.

134. Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca çalışma ve sözleşme hürriyetine sınırlama getiren düzenlemelerin Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması, kanunla yapılması ve ölçülü olması gerekir.

135. Kuralın Anayasa'nın 13. maddesindeki kanunilik şartı ile meşru amaç yönlerinden değerlendirilmesinde, Kanun'un 7. maddesinin "*...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar...*" ibaresinden sonra gelen "*...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde...*" ibaresi dışında kalan kısmına ilişkin açıklanan gerekçeler uygun olduğu ölçüde dava konusu kural yönünden de geçerlidir.

136. Öte yandan iş sözleşmesi feshedilen kamu işçilerinin bir daha kamunun hissesi bulunan tüzel kişiler bünyesinde istihdam edilmesinin yasaklanmasının millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunmasına, kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanmasına yönelik olsa da alınan tedbirin amaçla ölçülü olması şarttır.

137. Dava konusu kuralda devletin veya kamu tüzel kişilerinin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak katıldığı *teşebbüs, ortaklık ve iştirakler* ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde çalışmakta iken iş sözleşmesi feshedilen işçiler hakkında düzenleme yapılmıştır. Buna göre anılan kurum ve kuruluşlarda çalışmakta iken terör örgütleri veya millî güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplarla bağlantılı olduğu gerekçesiyle iş sözleşmesi feshedilen kamu işçilerinin, bir daha bu *teşebbüs ve ortaklıkların* yanı sıra kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler bünyesinde de istihdam edilemeyeceği hükme bağlanmıştır.

138. Bu çerçevede devlete sadakatsizliği tespit edilen kamu işçilerinin iş sözleşmelerinin sona erdirilmesinin ardından yeniden kamu kurum ve kuruluşlarında çalışmalarının engellenmesine ilişkin bir tedbirin uygulanmasının mümkün olduğu söylenebilir. Zira kamu gücü kullanan bir işverenin devlete sadakat bağı bulunmayan veya zayıf olan bir kişiyle çalışmaya tahammül gösterme yükümlülüğünün olmadığı ve işverenlerin sadakatsiz olduğunu düşündükleri kişilerle iş ilişkilerini tek taraflı olarak sona erdirebilme hakkını haiz olduğu kabul edilmelidir.

139. Kuralda yer alan tedbirin gerekçesi, devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen terör örgütleri ile irtibatı veya iltisakı olduğu konusunda duyulan şüphe ve bu şüphe nedeniyle güven ilişkisinin ortadan kalkmasıdır. Bu bağlamda terör örgütleri ile irtibatlı ya da iltisaklı olmanın devlete sadakat bağının zayıflığını gösteren bir olgu olarak kabul edilmesi gerekir. Özellikle kamu gücünü kullanan idarelerin millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması amacını taşıdıkları durumlarda takdir yetkilerinin daha geniş olduğu söylenebilir.

140. Bu çerçevede, iş sözleşmesi feshedilen kamu işçilerinin kamunun hissesi bulunan tüzel kişiler bünyesinde istihdam edilemeyeceğine ilişkin tedbirin millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından elverişli ve gerekli olup olmadığının incelenmesi gerekmektedir.

141. Dava konusu kuralda yer alan “*kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler*” ifadesi ile kastedilen, kamunun hissesinin bulunduğu ve 233 sayılı KHK’da “*iştirakler*” başlığı altında düzenlenen özel hukuk hükümlerine tabi anonim şirketlerdir. Kamunun hissesinin bulunduğu bu anonim şirketler özel sektörde çok farklı alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu sektörler arasında savunma, güvenlik, bilgi sistemleri teknolojisi veya sağlık sektörü gibi millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi bulunan ve daha farklı bir konumda değerlendirilmesi gereken sektörler olduğu gibi millî güvenlik ve kamu düzeni ile doğrudan bir bağlantısı bulunmayan ve bunları olumsuz etkileme ihtimali zayıf olan ticari faaliyet alanları da mevcuttur.

142. Dava konusu kuralda ise kamunun hissesinin bulunduğu anonim şirketler arasında millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi olan alanlarda faaliyet gösteren anonim şirketler ile diğer anonim şirketler arasında herhangi bir ayırım yapılmadan kamunun hissesinin bulunduğu bütün tüzel kişiler yönünden bir yasaklama hükmü öngörülmüştür. Bir başka deyişle kamu işçilerinin iş sözleşmesinin feshi tedbirinin ardından uygulanan tedbir, kamunun (*teşebbüs ve bağlı ortaklıkların*) hissesinin bulunduğu bütün tüzel kişileri kapsayacak şekilde düzenlenmiştir.

143. Devletin anayasal düzenini ortadan kaldırmaya yönelmiş bir tehdidin varlığı, bu tehdidin ülkeye verdiği veya vereceği zararın büyüklüğü karşısında söz konusu tehdidin bir an önce bertaraf edilebilmesi kapsamında gerekli tedbirleri alabileceğinde kuşku yoktur. Bu bağlamda *arındırma süreci* olarak adlandırılan kamu personelinin kamudan çıkarılması ve benzer nitelikteki kamu işçilerinin iş sözleşmesinin feshi yoluyla kamu görevinin sonlandırılması tedbirinin ardından terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olan kişilerin kamu görevine devam etmelerinin yarattığı tehdit ve riskler ile bunun devletin anayasal düzenine yönelik yarattığı tehlikenin boyutları dikkate alınmak suretiyle bir daha kamu görevlisi olarak istihdam edilmemelerinin yanı sıra kamu görevlisi olmasa dahi millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi bulunan ve kamunun hisse sahibi olduğu tüzel kişiler bünyesinde istihdam edilemeyeceğini de öngören bir düzenleme yapılması doğaldır.

144. Ancak kamu iştiraki olarak adlandırılan bu anonim şirketlerin bahsi geçen özellikleri ile birlikte kamu kurumu niteliğinin olmadığı dikkate alındığında kuralda öngörülen yasaklama tedbirinin kamu iştirakinin bulunduğu bütün anonim şirketleri kapsayacak şekilde düzenlenmesinin kamu hizmetinin devlete sadakat ve güven temelinde etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve millî güvenliğin sağlanması amacıyla hizmet ettiği söylenemez. Bu durumda millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi bulunan ve daha farklı bir konumda değerlendirilmesi gereken sektörlerde faaliyet gösteren kamunun hissesi bulunan tüzel kişilerin yanı sıra millî güvenlik ve kamu düzeni ile doğrudan bir bağlantısı olmayan ve bunları olumsuz etkileme ihtimali zayıf olan sektörlerde ticari faaliyetlerini yürüten kamunun hissesinin bulunduğu tüzel kişiler bünyesinde de çalışmayı yasaklayan kuralın bu yönüyle millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından gereklilik unsurunu taşıdığı söylenemez.

145. Bu hâliyle kuralın çalışma ve sözleşme hürriyetine yönelik ölçsüz bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır.

146. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Rıdvan GÜLEÇ, İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamışlardır.

Kural, Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 15. ve 70. maddeleri yönünden incelenmemiştir.

Ç. Kanun'un 9. Maddesinin İncelenmesi

1. Anlam ve Kapsam

147. Kuralda, 3146 sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un (*Kanun'un adı, 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesiyle "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanında Bazı Mali Hükümler Hakkında Kanun" olarak değiştirilmiştir.*) 12. maddesinin (mülga) birinci fıkrasının (I) ve (m) bentleri kapsamında yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkilerinin çalışma ve sosyal güvenlik bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine çalışma ve sosyal güvenlik bakanının onayı ile iptal edileceği düzenlenmiştir.

148. Kuralın atıfta bulunduğu 3146 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerinde iş sağlığı ve güvenliği alanında ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk analizi ve değerlendirmesi, eğitim, danışmanlık, uzmanlık hizmetlerini vermek üzere özel ve tüzel kişilere yetki verilmesi öngörülmektedir. Aynı şekilde işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer teknik personel ve sağlık personeli ile işçilere eğitim vermek için kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve 13/1/2011 tarihli ve 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre faaliyet gösteren şirketler yetkilendirilmektedir.

149. İş sağlığı, çalışan bir kişinin çalışma şartları ile kullanılan araç ve gereçlerden doğabilecek tehlikelerden arındırılmış veya bu tehlikelerin en aza indirildiği bir iş çevresinde işyeri ortamı ve çalışma koşullarından kaynaklı sağlıklarını kaybetmelerini önleyici tedbirlerin alınmasını ifade etmektedir. İşçilerin kazaya uğramalarını önleyici tedbirleri ifade eden iş güvenliği ise işyerinde kullanılan araç, gereç ve maddelerin kullanımı ve varlığından doğabilecek risklere karşı işçilerin korunması ve gerekli tedbirlerin alınmasıdır.

150. Ülkemizde iş sağlığı ve güvenliği ile ilgili düzenleyici hükümler, 20/6/2021 tarihli ve 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu'nda yer almaktadır. Kanun'un "*İş sağlığı ve güvenliği hizmetleri*" başlıklı 6. maddesi ile işverenlere çalışanları arasından iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve -çalışan sayısına bağlı olarak- diğer teknik ve sağlık personeli görevlendirme yükümlülüğü getirilmiştir.

151. 6331 sayılı Kanun'da *iş güvenliği uzmanı*; usul ve esasları yönetmelikle belirlenen, iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca (Bakanlıkça) yetkilendirilmiş, iş güvenliği uzmanlığı belgesine sahip, Bakanlık ve ilgili kuruluşlarında çalışma hayatını denetleyen müfettişler ile mühendislik veya mimarlık eğitimi veren fakültelerin mezunları ile teknik elemanlar olarak belirtilmiştir. *İşyeri hekimi* ise iş sağlığı ve güvenliği alanında görev yapmak üzere (Bakanlıkça) yetkilendirilmiş, işyeri hekimliği belgesine sahip hekimlerdir. İş güvenliği uzmanı ile işyeri hekimi dışında iş güvenliği ve sağlığı alanında faaliyet gösteren diğer teknik personel ve sağlık personeli de bulunmaktadır.

152. İşveren tarafından iş güvenliği uzmanı veya işyeri hekimi olarak görevlendirileceklerin, geçerli *iş güvenliği uzmanlığı belgesi* veya *işyeri hekimliği belgesine* sahip olmaları zorunludur. İşverence teknik eleman veya sağlık personeli olarak görevlendirilecekler için de gerekli belgelerin alınması zorunludur.

153. 6331 sayılı Kanun hükümleri uyarınca, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerini yürütmek isteyen kamu ve özel sektör kuruluşları da Bakanlıkça görevlendirildikten sonra hizmet sunabilmektedir. Bu kuruluşlar ile ayrıca iş sağlığı ve güvenliği alanında eğitim kurumu olarak faaliyet göstermek isteyen kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve 6102 sayılı Kanun'a göre faaliyet gösteren şirketler tarafından kurulan müesseselerin de iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösterebilmek için yetkilendirildiklerini gösteren gerekli belgeleri almaları zorunludur.

154. Kuralın atıfta bulunduğu 3146 sayılı Kanun'un 12. maddesinin birinci fıkrası, 2/7/2018 tarihli ve 703 sayılı KHK'nın 4. maddesiyle yürürlükten kaldırılmıştır. İptali istenen kuralda yer alan görev ve yetkiler (1) numaralı Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (CBK) ile yeniden düzenlenmiştir. Anılan CBK'nın 86. maddesinin birinci fıkrasının (j) bendi uyarınca işyerindeki sağlık ve güvenlik risklerini önleyici ve koruyucu hizmetleri yürütenlerin niteliklerini belirlemek, eğitimlerini ve sertifikalandırılmalarını sağlamak Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının görevleri arasında sayılmış, 90. maddesinde iş sağlığı ve güvenliği alanında özel ve tüzel kişilerin faaliyet gösterebilmeleri için yetkilendirmenin İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü tarafından yapılacağı hükme bağlanmıştır.

155. Kuralın atıfta bulunduğu 3146 sayılı Kanun'un 12. maddesinin birinci fıkrasının (l) ve (m) bentleri yürürlükten kaldırılmış ise de anılan madde kapsamında verilen yetki belgelerinin hâlen yürürlükte olduğu, hukuki varlıklarının devam ettiği ve bu yetki belgelerinin dava konusu kural kapsamında iptalinin söz konusu olabileceği görüldüğünden dava konusu kuralın atıfta bulunduğu bentlerin yürürlükten kaldırılması kuralın anayasallık denetiminin yapılmasını engellememektedir.

2. İptal Talebinin Gerekçesi

156. Dava dilekçesinde özetle; iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışmak üzere yetkilendirilen özel ve tüzel kişilerle işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanlığı eğitimi vermek üzere yetkilendirilmiş olanların terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti, iltisakı veya irtibatı olduğunun tespiti hâlinde bu yetkilerin iptalini öngören kuralın olağanüstü hâlin gereklerini aşan nitelikte bir düzenleme olduğu, çalışma hakkı ve sözleşme özgürlüğünü ölçsüz şekilde sınırlandığı, söz konusu yetki belgelerinin iptali için komisyon kurulması öngörülmekle birlikte komisyonun çalışması ile ilgili usule ilişkin güvencelerin öngörülmediği, kuralda belirtilen "*üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut*

bunlarla irtibatı” ibaresinde yer alan kavramların belirsiz ve öngörülemez olduğu belirtilerek kuralın Anayasa'nın 2., 13., 15., 48. ve 49. maddelerine aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

3. Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

157. Dava konusu kuralın olağanüstü hâlin ilanına neden olan tehdit ve tehlikelerin bertaraf edilmesine yönelik bir düzenleme olduğu açıktır. Ancak kuralın olağanüstü hâl süresiyle sınırlı olarak uygulanmaması nedeniyle kurala ilişkin incelemenin Anayasa'nın olağan dönem kuralları yönünden öngördüğü denetim rejimine göre yapılması gerekir.

158. 3146 sayılı Kanun'un 12. maddesinin (mülga) birinci fıkrasının (I) bendi uyarınca “iş sağlığı ve güvenliği alanında ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk analizi ve değerlendirmesi, eğitim, danışmanlık, uzmanlık hizmetlerini yapmak ve bu tür hizmetleri verecek özel ve tüzel kişi ve kuruluşların niteliklerini belirlemek, yetki vermek, yetkilerini iptal etmek, kontrol ve denetimini sağlamak”; (m) bendi uyarınca ise “işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer teknik ve sağlık personel ile işçilere eğitim vermek için kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre faaliyet gösteren şirketler ile ortak sağlık ve güvenlik birimlerini yetkilendirmek, gerektiğinde yetkilerini iptal etmek, hizmetin etkin ve verimli bir şekilde verilmediğinin kontrol ve denetimini sağlamak, işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının eğitimleri sonundaki sınavları yapmak veya yaptırmak, belgelerini vermek” yetki ve görevi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına verilmiştir.

159. Ülkemizde işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenleyen 6331 sayılı Kanun uyarınca iş sağlığı ve güvenliği alanında ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk analizi ve değerlendirmesi, eğitim, danışmanlık, uzmanlık hizmetlerini yerine getirmek isteyen özel ve tüzel kişiler ile işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer teknik personel ve sağlık personeli ile işçilere eğitim vermek isteyen kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve şirketlerin ilgili Bakanlık tarafından yetkilendirilmesi zorunludur. Bir başka deyişle iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışabilmek için Bakanlıktan yetki alınması şarttır.

160. Kuralda, iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkilerinin çalışma ve sosyal güvenlik bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine bakanın onayı ile iptal edileceği düzenlenmiştir. Bu hâliyle kuralla çalışma hürriyeti ve hakkına yönelik bir sınırlama getirildiği açıktır.

161. Anayasa'nın 13. maddesine göre çalışma ve sözleşme hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması, kanunla yapılması ve ölçülü olması gerekir.

162. Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde çalışma hürriyeti ve hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın ilgili maddesinde özel bir sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan düzenlendiği maddede hiçbir sınırlama nedenine yer verilmeyen hakların diğer anayasal hükümler nedeniyle sınırlandırılması da mümkün bulunmaktadır.

163. Terör örgütlerine veya devletin millî güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösteren gerçek ve tüzel kişilerin yetki

belgelerinin iptal edilmesini öngören kuralların millî güvenlik ve kamu düzeninin sağlanarak buna ilişkin hizmetlerin etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesine yönelik meşru bir amacının bulunduğu anlaşılmaktadır.

164. Öte yandan Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında çalışma hürriyeti ve hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin bulunması yeterli değildir. Anayasa Mahkemesinin sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

165. Buna göre kuralda, uygulanacak tedbirin niteliği, tedbirin hangi hâllerde ve kimler hakkında uygulanacağı, tedbiri uygulama yetkisinin kime ait olduğu hususlarının açık ve net bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. Ayrıca kuralda geçen "iltisak" kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibat kavramı ise bağlantı anlamına gelmektedir. Anılan ibareler genel kavram niteliğinde olmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararında belirtilen nedenlerle bunların kategorik olarak belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez.

166. Öte yandan iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösterenlerin yetki belgelerinin iptal edilmesine ilişkin tedbirin çalışma hürriyeti ve hakkına yönelik olarak getirdiği sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesi uyarınca ölçülülük ilkesiyle çelişmemesi zorunlu olduğundan sınırlamanın ölçülülük ilkesi yönünden de incelenmesi gerekmektedir.

167. Bu çerçevede 6331 sayılı Kanun'un kapsamına savunma, güvenlik, bilgi sistemleri veya sağlık sektörü gibi millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi bulunan ve diğer sektörlerle göre daha farklı bir konumda değerlendirilmesi gereken sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerleri girdiği gibi iş sağlığı ve güvenliği açısından millî güvenliği ve kamu düzenini olumsuz etkileme ihtimali zayıf olan sektörlerde ticari faaliyetlerini yürüten iş ve işyerleri de girmektedir.

168. Dava konusu kuralda ise stratejik önemi bulunan sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerleri yönünden bir ayırım yapılmadan iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşların tümünün yetki belgelerinin iptal edilebilmesine imkân sağlayan bir tedbir öngörülmüştür.

169. İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili uygulamaların faaliyet konularına bakılmaksızın tüm iş ve işyerlerinde yerine getirilmesi gerekmektedir. Ancak kuralda öngörülen tedbirin bütün iş ve işyerlerini kapsayacak şekilde düzenlenmesinin kamu hizmetinin devlete sadakat ve güven temelinde etkin ve sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve millî güvenliğin sağlanması amacına hizmet ettiği söylenemez. Bu durumda millî güvenliğin ve kamu düzeninin sağlanması açısından stratejik önemi bulunan ve daha farklı bir konumda değerlendirilmesi gereken sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerlerinin yanı sıra millî güvenlik ve kamu düzeni ile doğrudan bir bağlantısı bulunmayan ve bunları olumsuz etkileme ihtimali zayıf olan sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerlerinde faaliyet gösterecek iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışan kişi, kurum ve kuruluşların yetki belgelerinin de iptal edilmesinin bu yönüyle millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması ile kamu hizmetinin sürdürülebilirliğinin sağlanması açısından gereklilik unsurunu taşıdığı söylenemez.

170. Bu durumda herhangi bir ayırma gidilmeksizin stratejik önemi bulunan sektörlerde faaliyet gösteren iş ve işyerlerinin yanı sıra stratejik önemi bulunmayan işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışabilecek kişileri de kapsayacak şekilde tümünün yetki belgelerinin iptal edilebilmesine imkân sağlayan kuralın millî güvenliğin ve kamu düzeninin korunması açısından gereklilik unsurunu taşıdığı söylenemez.

171. Bu itibarla kuralın çalışma ve sözleşme hürriyetine yönelik ölçüsüz bir sınırlama getirdiği sonucuna varılmıştır.

172. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 13., 48., ve 49. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ile Muhterem İNCE bu görüşe katılmamışlardır.

Kuralın Anayasa'nın 2. maddesine de aykırı olduğu ileri sürülmüş ise de bu bağlamda belirtilen hususların Anayasa'nın 13., 48., ve 49. maddesi yönünden yapılan değerlendirmeler kapsamında ele alınmış olması nedeniyle Anayasa'nın 2. maddesi yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

Kural Anayasa'nın 13., 48. ve 49. maddelerine aykırı görülerek iptal edildiğinden ayrıca Anayasa'nın 15. maddesi yönünden incelenmemiştir.

D. Kanun'un 10. Maddesinin (2) Numaralı Fıkrası İle 667 sayılı KHK'nın 5. Maddesine Eklenen (2) Numaralı Fıkranın ve (3) Numaralı Fıkrası İle 669 sayılı KHK'nın 4. Maddesine Eklenen (2) Numaralı Fıkranın (c) Bendinin İncelenmesi

173. Kanun'un 10. maddesinin dava konusu (2) numaralı fıkrası ile 5. maddesine (2) numaralı fıkra eklenen 667 sayılı KHK 6749 sayılı Kanun ile kanunlaşmış olup anılan Kanun'un 5. maddesinin (2) numaralı fıkrası Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2016/205, K.2019/63 sayılı kararı ile iptal edilmiştir. 7081 sayılı Kanun'un 10. maddesinin dava konusu (3) numaralı fıkrası ile 4. maddesine (2) numaralı fıkra eklenen 669 sayılı KHK ise 9/11/2016 tarihli ve 6756 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesi Hakkında Kanun ile kanunlaşmış olup anılan Kanun'un 4. maddesinin (2) numaralı fıkrası 13/2/2018 tarihli ve 7098 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un ek 1. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Bu durumda dava konusu kuralların uygulanma imkânı kalmamıştır.

174. Açıklanan nedenle konusu kalmayan kurallara ilişkin iptal talebi hakkında karar verilmesine yer olmadığına karar vermek gerekir.

IV. İPTAL KARARININ YÜRÜRLÜĞE GİRECEĞİ GÜN SORUNU

175. Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrasında “*Kanun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesi veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü ya da bunların hükümleri, iptal kararlarının Resmî Gazetede yayımlandığı tarihte yürürlükten kalkar. Gereken hallerde Anayasa Mahkemesi iptal hükmünün yürürlüğe gireceği tarihi ayrıca kararlaştırabilir. Bu tarih, kararın Resmî Gazetede yayımlandığı günden başlayarak bir yılı geçemez.*” denilmekte, 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrasında da bu kural tekrarlanmak suretiyle Anayasa Mahkemesinin gerekli gördüğü hâllerde Resmî Gazete'de yayımlandığı günden başlayarak iptal kararının yürürlüğe gireceği tarihi bir yılı geçmemek üzere ayrıca kararlaştırabileceği belirtilmektedir.

176. 7081 sayılı Kanun'un 7. maddesinin “*...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar...*” ibaresinden sonra gelen “*...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler...*” ibaresi ile 9. maddesinin iptal edilmesi nedeniyle doğacak hukuksal boşluk kamu yararını ihlal edici nitelikte görüldüğünden Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66.

maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince bu ibare ve maddeye ilişkin iptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete’de yayımlanmasından başlayarak dokuz ay sonra yürürlüğe girmesi uygun görülmüştür.

V. YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI TALEBİ

177. Dava dilekçesinde özetle; dava konusu kuralların bu hâliyle uygulanmasının telafisi güç veya imkânsız zararların doğmasına sebebiyet vereceği belirtilerek yürürlüklerinin durdurulması talep edilmiştir.

6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun’un;

A. 4. maddesinin üçüncü cümlesine yönelik yürürlüğün durdurulması talebinin, koşulları oluşmadığından REDDİNE,

B. 1. 7. maddesinin “...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar...” ibaresinden sonra gelen “...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler...” ibaresine,

2. 9. maddesine,

yönelik iptal hükümlerinin yürürlüğe girmelerinin ertelenmeleri nedeniyle bu madde ve ibareye ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

C. 1. 4. maddesinin birinci ve ikinci cümlelerine,

2. Ekli (2) sayılı listesine,

3. 6. maddesine,

4. 7. maddesinin “...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar...” ibaresinden sonra gelen “...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler...” ibaresi dışında kalan kısmına,

yönelik iptal talepleri 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararla reddedildiğinden bu maddeye, cümlelere, listeye ve kısma ilişkin yürürlüğün durdurulması taleplerinin REDDİNE,

Ç. 10. maddesinin,

1. (2) numaralı fıkrası ile 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname’nin 5. maddesine eklenen (2) numaralı fıkraya,

2. (3) numaralı fıkrası ile 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname’nin 4. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın (c) bendine,

ilişkin iptal talebi hakkında 26/10/2022 tarihli ve E.2018/76, K.2022/125 sayılı kararla karar verilmesine yer olmadığına karar verildiğinden bu fıkra ve bende ilişkin yürürlüğün durdurulması talepleri hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA,

26/10/2022 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verilmiştir.

VI. HÜKÜM

Esas Sayısı : 2018/76
Karar Sayısı : 2022/125

6/2/2018 tarihli ve 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Kabul Edilmesine Dair Kanun'un;

A. 4. maddesinin,

1. Birinci ve ikinci cümlelerinin Anayasa'ya aykırı olmadıklarına ve iptal taleplerinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Üçüncü cümlesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE OYBİRLİĞİYLE,

B. Ekli (2) sayılı listesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

C. 6. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

Ç. 7. maddesinin;

1. "...bir daha bu teşebbüs ve ortaklıklar..." ibaresinden sonra gelen "...ile kamunun hissesi bulunan diğer tüzel kişiler..." ibaresinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Rıdvan GÜLEÇ, İrfan FİDAN ile Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, iptal hükmünün, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

2. Kalan kısmının Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal talebinin REDDİNE OYBİRLİĞİYLE,

D. 9. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, Muammer TOPAL, Rıdvan GÜLEÇ, Basri BAĞCI, İrfan FİDAN ile Muhterem İNCE'nin karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA, iptal hükmünün, Anayasa'nın 153. maddesinin üçüncü fıkrası ile 6216 sayılı Kanun'un 66. maddesinin (3) numaralı fıkrası gereğince, KARARIN RESMÎ GAZETE'DE YAYIMLANMASINDAN BAŞLAYARAK DOKUZ AY SONRA YÜRÜRLÜĞE GİRMESİNE OYBİRLİĞİYLE,

E. 10. maddesinin,

1. (2) numaralı fıkrası ile 22/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin 5. maddesine eklenen (2) numaralı fıkra,

2. (3) numaralı fıkrası ile 25/7/2016 tarihli ve 669 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Tedbirler Alınması ve Milli Savunma Üniversitesi Kurulması ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesine eklenen (2) numaralı fıkranın (c) bendine,

ilişkin iptal talepleri hakkında KARAR VERİLMESİNE YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

26/10/2022 tarihinde karar verildi.

Başkan
Zühtü ARSLAN

Başkanvekili
Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili
Kadir ÖZKAYA

Üye
Engin YILDIRIM

Üye
Muammer TOPAL

Üye
M. Emin KUZ

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
Recai AKYEL

Üye
Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Üye
Yıldız SEFERİNOĞLU

Üye
Selahaddin MENTEŞ

Üye
Basri BAĞCI

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Kenan YAŞAR

Üye
Muhterem İNCE

Karşı Oy

1. 7081 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabul Edilmesine Dair Kanun'un 9. maddesinde, 3146 sayılı Kanunun 12. maddesinin (l) ve (m) bentleri kapsamında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tarafından iş sağlığı ve güvenliği alanında yetkilendirilen kişilerden milli güvenliğe karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı ve oluşumlarla irtibat ve iltisaklı olanların yetkilerinin iptal edilmesi düzenlenmektedir.

2. Yetki iptali için Bakanlık bünyesinde bir komisyon oluşturulması ve bunun yaptığı tespitler sonrasında Bakanlıkça yetkinin iptal edilmesine karar verilmesi usulü benimsenmiştir.

3. Belirlenen bu usul çerçevesinde yapılacak işlemlerin yargısal denetime tabi olduğunda tereddüt bulunmamaktadır.

4. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi olağanüstü hâl döneminde alınan tedbirler çerçevesinde milli güvenlik aleyhine faaliyette bulunan oluşumlarla irtibatlı kişilerin pilot lisansları

Esas Sayısı : 2018/76

Karar Sayısı : 2022/125

ile gemi adamlığı belgesi gibi çalışma hürriyeti ve özel hayatları ile doğrudan irtibatlı olan belgelerin iptal edilmesini Anayasa'ya aykırı görmemiştir. (Anayasa Mahkemesi'nin 22/09/2021 tarihli 2018/75 esas, 2021/60 sayılı kararı ile 24/06/2021 tarih 2018/81 esas, 2021/45 sayılı kararı)

5. İfa ettikleri fonksiyon itibariyle iş sağlığı ve güvenliği konularının toplumsal açıdan önemsiz olduklarını ifade etmek mümkün değildir. Norm koyucunun da bu alana dair düzenleme yapması kendi takdiri kapsamındadır.

6. Kaldı ki yetkileri iptal edilen kişilerin geçimlerini temin noktasında bu faaliyetleri tali özellik arz etmektedir. Bu iptal kararı ilgililerin asıl mesleklerini icra etmeleri hususunda mutlak bir yasaklama da getirmemektedir.

7. Bu haliyle ölçsüz olmadığını değerlendirdiğimiz düzenlemenin Anayasaya aykırı olmadığını düşündüğümüzden çoğunluğun iptal yönündeki görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye

Muammer TOPAL

Üye

Basri BAĞCI

KARŞI OY

1. Dava konusu kuralda, 3146 sayılı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un (*Kanun'un adı, 703 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 4. maddesiyle "Çalışma ve Sosyal Güvenlik Alanında Bazı Mali Hükümler Hakkında Kanun" olarak değiştirilmiştir.*) 12. maddesinin (mülga) birinci fıkrasının (I) ve (m) bentleri kapsamında yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya MGK'ca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkilerinin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı'nın onayı ile iptal edileceği düzenlenmiştir.

2. Anayasa'nın 48. maddesinde "*Herkes, dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetlerine sahiptir*", 49. maddesinde de "*Çalışma, herkesin hakkı ve ödevidir*" denilmek suretiyle herkesin çalışma hürriyeti ve hakkı ile sözleşme özgürlüğüne sahip olduğu hüküm altına alınmıştır.

3. 3146 sayılı Kanun'un 12. maddesinin (mülga) birinci fıkrasının (I) bendi uyarınca, *iş sağlığı ve güvenliği alanında ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk analizi ve değerlendirmesi, eğitim, danışmanlık, uzmanlık hizmetlerini yapmak ve bu tür hizmetleri verecek özel ve tüzel kişi ve kuruluşların niteliklerini belirlemek, yetki vermek, yetkilerini iptal etmek, kontrol ve denetimini sağlamak*, (m) bendi uyarınca ise, *işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer teknik ve sağlık personel ile işçilere eğitim vermek için kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre faaliyet gösteren şirketler ile ortak sağlık ve güvenlik birimlerini yetkilendirmek, gerektiğinde yetkilerini iptal etmek, hizmetin etkin ve verimli bir şekilde verilip verilmediğinin kontrol ve denetimini sağlamak, işyeri hekimi ve iş güvenliği uzmanının eğitimleri sonundaki*

sınavları yapmak veya yaptırmak, belgelerini vermek yetki ve görevi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına verilmiştir.

4. Ülkemizde işyerlerinde iş sağlığı ve güvenliğinin sağlanması ve mevcut sağlık ve güvenlik şartlarının iyileştirilmesi için işveren ve çalışanların görev, yetki, sorumluluk, hak ve yükümlülüklerini düzenleyen 6331 sayılı Kanun uyarınca iş sağlığı ve güvenliği alanında ölçüm, analiz, teknik kontrol, risk analizi ve değerlendirmesi, eğitim, danışmanlık, uzmanlık hizmetlerini yerine getirmek isteyen özel ve tüzel kişiler ile işyeri hekimi, iş güvenliği uzmanı, diğer teknik ve sağlık personeli ile işçilere eğitim vermek isteyen kamu kurum ve kuruluşları, üniversiteler ve şirketlerin ilgili Bakanlık tarafından yetkilendirilmesi zorunludur. Bir başka deyişle iş sağlığı ve güvenliği alanında çalışabilmek için Bakanlık'tan yetki alınması şarttır.

5. Kuralda ise, iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkilerinin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine Bakan'ın onayı ile iptal edileceği düzenlenmiştir. Bu haliyle kuralla çalışma hürriyeti ve hakkına yönelik bir sınırlama getirildiği açıktır.

6. Anayasa'nın 13. maddesinde *"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz"* denilmektedir. Buna göre çalışma ve sözleşme hakkına sınırlama getiren düzenlemelerin, Anayasa'da öngörülen sınırlama sebebine uygun olması, kanunla yapılması ve ölçülü olması gerekir.

7. Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde çalışma hürriyeti ve hakkı için herhangi bir sınırlama nedeni öngörülmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın ilgili maddesinde özel bir sınırlama nedeni öngörülmemiş hakların da hakkın doğasından kaynaklanan bazı sınırlarının bulunduğu kabul edilmektedir. Öte yandan düzenlendiği maddede hiçbir sınırlama nedenine yer verilmeyen hakların diğer anayasal hükümler nedeniyle sınırlandırılması da mümkün bulunmaktadır.

8. Anayasanın 49. maddesinin ikinci fıkrasında, çalışanların hayat seviyesini yükseltmek, çalışma hayatını geliştirmek için çalışanları korumak ve çalışmayı desteklemek devletin görevleri arasında sayılmıştır. Ayrıca yine Anayasanın 56. maddesinin üçüncü fıkrasında, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak da devletin temel amaç ve görevleri arasında sayılmıştır. Bu kapsamda, çalışanların, iş yerlerinde işin yürütülmesi sırasında oluşan veya oluşabilecek tehlikelerden ve sağlığına zarar verebilecek unsurlardan korunmasının devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu ödevler kapsamında kaldığında tereddüt bulunmamaktadır. Bu yönüyle, çalışan bir kişinin çalışma şartları ile aynı zamanda işyeri ortamının iyileştirilmesi amacına uygun olarak iş sağlığı ve güvenliği alanındaki faaliyetlerin doğru ve güvenilir bir şekilde yerine getirilmesini temin etmek amacıyla iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşlardan terör örgütlerine veya MGK'ca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olanların yetkilerinin iptal edilmesini öngören kuralın kamu yararını gerçekleştirmeye yönelik meşru bir amacının bulunduğu söylenebilir.

9. Öte yandan Anayasa'nın 13. maddesi kapsamında çalışma hürriyeti ve hakkını sınırlamaya yönelik bir kanuni düzenlemenin bulunması yeterli değildir. Anayasa Mahkemesinin

sıkça vurguladığı gibi temel hakları sınırlayan kanunun şeklen var olması yeterli olmayıp yasal kuralların keyfiliğe izin vermeyecek şekilde belirli, ulaşılabilir ve öngörülebilir düzenlemeler niteliğinde olması gerekir.

10. Kuralla terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı bulunanların iş sözleşmelerinin feshedileceği öngörülmekte olup kuralda geçen iltisaklı kavramı kavuşan, bitişen, birleşen; irtibatlı kavramı ise bağlantılı anlamına gelmektedir. Anılan ibareler genel kavram niteliğinde olmakla birlikte Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/89, K.2019/84 sayılı kararında belirtilen nedenlerle bunların kategorik olarak belirsiz ve öngörülemez nitelikte olduğu söylenemez.

11. Kuralla, iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşların farklı saiklerle hareket etmesinin önüne geçilmesi suretiyle iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösteren iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer teknik personel ile sağlık personelinin görevlerini gereği gibi yerine getirmelerinin sağlanması, görev ve yetkilerin kötüye kullanımının önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Bu suretle çalışanların, iş yerlerinde işin yürütülmesi sırasında oluşan veya oluşabilecek tehlikelerden ve sağlığına zarar verebilecek unsurlardan korunması amaçlanmaktadır. Terörle mücadele ederek kişilerin ve toplumun huzur ve güvenliğini sağlamanın devletin yerine getirmekle yükümlü olduğu ödevler kapsamında kaldığında tereddüt bulunmamaktadır. Bu itibarla kuralın, işyeri ortamının iyileştirilmesini hedef alan *iş sağlığı ve güvenliği alanında* hukuki güvenliğin ve kamu yararının sağlanmasına yönelik amaçlara ulaşma bakımından elverişli ve gerekli olmadığı söylenemez.

12. Diğer taraftan iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet gösteren iş güvenliği uzmanı, işyeri hekimi ve diğer teknik personel ile sağlık personelinin yetkilerinin iptal edilmesi hususunda herkes için eşit bir uygulama öngörülmektedir. Başka bir anlatımla iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermekte iken terör örgütlerine üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle yetkisi iptal edilecekler bakımından belli bir gruba yönelik istisnai bir düzenleme getirilmemektedir.

13. Ayrıca kuralın uygulanmasından doğacak uyuşmazlıkların yargıya taşınabilmesi mümkündür. Bu kapsamda iş sağlığı ve güvenliği alanında faaliyet göstermek üzere yetkilendirilen kişi, kurum veya kuruluşların, terör örgütlerine veya Milli Güvenlik Kurulunca Devletin milli güvenliğine karşı faaliyette bulunduğu karar verilen yapı, oluşum veya gruplara üyeliği, mensubiyeti veya iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu gerekçesiyle Bakan tarafından oluşturulacak komisyonun teklifi üzerine Bakan onayı ile yetkilerinin iptal edilmesi durumunda bu işleme karşı idari yargıda iptal davası açılması mümkündür. Bu bağlamda kural herhangi bir sınırlama getirmediğinden yetkisi iptal edilen gerçek ve tüzel kişilerin, herhangi bir terör örgütüyle iltisaklı veya irtibatlı bulunmadıkları iddiasıyla yargı yoluna başvurmalarında ve yargı yerlerince haklı bulunmaları hâlinde tekrar faaliyetlerine devam etmelerinde bir engel bulunmamaktadır. Buna göre Kanun'da kuralın amacı dışında keyfi olarak kullanılmasını önleyecek yasal güvenceye yer verildiğinden kuralla ulaşılmak istenen amaca ilişkin kamu yararı ile kişi, kurum ve kuruluşların çalışma hürriyeti ve hakkı arasında bulunması gereken makul dengenin gözetildiği anlaşılmaktadır.

14. Bu itibarla çalışma hürriyeti ve hakkını sınırlandıran kuralın orantısız bir müdahaleye neden olmadığı, dolayısıyla anılan hakka ölçüsüz bir sınırlama getirmediği sonucuna ulaşılmıştır.

15. Açıklanan nedenlerle kuralın Anayasa'nın 13., 48., ve 49. maddelerine aykırı olmadığı ve iptal talebinin reddi gerektiği görüşüyle çoğunluk kararına katılmıyoruz.

Esas Sayısı : 2018/76
Karar Sayısı : 2022/125

Üye
Rıdvan GÜLEÇ

Üye
İrfan FİDAN

Üye
Muhterem İNCE